

EESTI EUROLE ÜLEMINEKUGA SEOTUD HOIAKUD VALITUD SIHTRÜHMADES

KVALITATIIVUURINGU ARUANNE

**TALLINN
MAI 2010**

SISUKORD

UURINGU METOODIKA.....	3
UURINGU PÕHITULEMUSED.....	4
1. Esimene sihtrühm - väikeettevõtjad.....	4
Teadlikkus eurorahast ja senine kogemus.....	4
Hoiakud, hirmud ja ootused	7
Sõnumid, kanalid ja kommunikatsiooni märksõnad	11
2. Teine sihtrühm – Ida-Virumaa mitte-eestlased.....	15
Teadlikkus eurorahast ja senine kogemus.....	15
Hoiakud, hirmud ja ootused	16
Sõnumid, kanalid ja kommunikatsiooni märksõnad	19
3. Kolmas sihtrühm - Lõuna-Eesti pensionärid.....	22
Teadlikkus eurorahast ja senine kogemus.....	22
Hoiakud, hirmud ja ootused	24
Sõnumid, kanalid ja kommunikatsiooni märksõnad	26
4. Neljas sihtrühm – madalapalgalised tallinlased	29
Teadlikkus eurorahast ja senine kogemus.....	29
Hoiakud, hirmud ja ootused	31
Sõnumid, kanalid ja kommunikatsiooni märksõnad	34
KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED.....	38

UURINGU METOODIKA

Sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll viis mais 2010 läbi uuringu Eesti eurole üleminekuga seotud hoiakutest valitud sihtrühmades. Uuringu eesmärk oli kaardistada eurole üleminekuga seotud üldised hoiakud, võimalikud ootused ja kartused ning viisid ja meetodid, kuidas neid kartusi valitud sihtrühmades maandada. Kvalitatiivuuringu eesmärk ei ole koguda statistilist infot.

Uuringu tulemused aitavad selgitada, millised psühholoogilised ja praktilised tegurid suhtumist mõjutavad ning milline on sihtrühmade infovajadus. Samuti aitab uuring leida sihtgrupiti arusaadavad ja usutavad sõnumid, usaldusväärsed kõneisikud ja sihtrühmade infotarbimist arvestavad suhtluskanalid. Uuringu tulemused on sisendiks kommunikatsiooni planeerimisele.

Uuring viidi läbi kvalitatiivmeetodil, fookusgrupiintervjuudena. Igas grupivestluses osales kesktl läbi 6-10 inimest. Ühe vestluse orienteeruv kestvus oli 1,5 tundi ja see viidi läbi professionaalse moderaatori poolt eesti või vene keeles.

Uuringu sihtrühmaks olid eurole ülemineku ees kõige enam ebakindlust tundvad ning eeldatavalt suuremaid kohanemiskogemusi kogevad elanikud. Tuginedes varasematele elanikkonnaküsitlustele, käsitleti tundlikuna järgmisi elanikerühmasid: mitte-eestlased, eakad, madalapalgalised madala haridustasemega inimesed. Tundlike sihtrühmade hulka kuuluvad ka väikeettevõtjad (eeskätt iseenele tööandjad, väikeste perefirmade omanikud, talupidajad), kellel tuleb lisaks iga kodanikku puudutavale vääringuvahetusele arvestada ka ettevõtlusega seotud lepingusuhete, finantsarvestuse, hindade ümardamise jmt küsimustega.

Kokku viidi neljas sihtrühmas läbi 6 fookusgrupidiskussiooni järgmise struktuuri alusel:

Sihtrühma koosseis	Koht ja aeg	Osalenute arv	Keel
1. Väikeettevõtjad – omavad viimase kahe aasta jooksul majandustegevuse käivet; on iseenele tööandjad või tööandjad kuni kahele palgatöötajale. Nii mehed kui naised.	Tallinn 04. mai 2010	6	Vene
	Tartu 05. mai 2010	10	Eesti
2. Ida-Virumaa mitte-eestlased – peamine suhtluskeel vene keel, vanuserühm 35-50, nii mehed kui naised, erinev hariduslik ja sissetulekutase.	Narva 04. mai 2010	10	Vene
3. Lõuna-Eesti pensionärid –vanus üle 64 eluaasta, elukoht Lõuna-Eesti linn (v.a Tartu) ja sellega piirnevad vallad. Nii mehed kui naised.	Võru 05. mai 2010	9	Eesti
4. Madalapalgaline, madala haridustasemega Tallinna ja Tallinna lähiümbruse elanik, alg- või põhiharidusega, netosissetulek 4000 krooni pereliikme kohta või alla selle, emakeel eesti keel. Nii mehed kui naised.	Tallinn 28. aprill 2010	8	Eesti
	Tallinn 06. mai 2010	10	Vene

Respondendid valiti gruppidesse juhuvaliku alusel, kasutades selleks vastavalt kas ükselt uksele värbamist või nn. lumepallimeetodit. Väikeettevõtjate puhul rakendati juhuvärbamist telefoni teel. Gruppide moodustamisel võeti arvesse, et osalejate taust oleks võimalikult mitmekesine: mehed ja naised, erinevad vanuserühmad ja sotsiaalsed staatused, erinevat tüüpi ettevõtlusvormid jne.

UURINGU PÕHITULEMUSED

1. Esimene sihtrühm - väikeettevõtjad

Sihtrühma kirjeldus:

Väikeettevõtjate alla kuulusid tegutsevad ettevõtjad (ettevõtetel oli kahe viimase kahe aasta jooksul majandustegevuse käive); kes on iseenesele tööandjad või tööandjad kuni kahele palgatöötajale. Osalesid nii mehed kui naised. Kokku viidi sihtrühmas läbi kaks fookusgruppi – eestikeelne Tartus ja venekeelne Tallinnas.

Eestikeelses grupis osalenud:

Vastaja 1: naine, väikese raamatupidamisfirma omanik, üks palgatöötaja, kliendid üle Eesti.

Vastaja 2: naine, arhiivinduse ja raamatupidamisega tegeleva väikefirma juhatuse liige, töötajaid ei ole.

Vastaja 3: naine, tegeleb esimest aastat ettevõtlusega, raamatupidamine ja muud teenused.

Vastaja 4: naine, aastaid tegelenud FIE-na kaminat müügiga, hetkel väike paus, plaanib naasta.

Vastaja 5: mees, tegeleb taimekasvatusega, plaanib asutada ökokauplust. Kaks töötajat.

Vastaja 6: mees, tegeleb jaekaubandusega 7 aastat, ainuke töötaja. Osaühing.

Vastaja 7: naine, töötab FIE-na lapsehoidjana kolmandat aastat.

Vastaja 8: mees, perefirma töötaja, tegevusala toitlustus. Tegutsenud ligi aasta, kavas peagi kohvik avada.

Vastaja 9: naine, tegeleb FIE-na kodumajutusega ja külaliskorterite rendiga aastast 1995.

Vastaja 10: naine, seni tegelenud raamatupidamisega, nüüd plaanib tegevusala muuta. Osaühing.

Venekeelses grupis osalenud:

Vastaja 1: mees, töötab üksinda, töö seisneb suures osas kontaktides inimestega.

Vastaja 2: mees, omab riietemüügi paviljoni turul. 6 töötajat.

Vastaja 3: naine, perefirma töötaja, tegutseb turul müüjana.

Vastaja 4: naine, zoo-kaupluse omanik, palju suhtlust välismaalastega.

Vastaja 5: naine, tegutsenud pikalt alkoholiäris, äsja tegevuse lõpetanud.

Vastaja 6: naine, töötab FIEna infotehnoloogia konsultatsiooni vallas seitsmendat aastat.

Teadlikkus eurorahast ja senine kogemus

Grupivestlustes osalenud väikeettevõtjate senine kogemus seoses eurorahaga seostub valdavalt isikliku tasandiga, näiteks valuuta kasutamine reisimisel. Mõned vastajad puutuvad aga ka äritegevuses juba praegu kokku välisvaluutas arveldamisega – eeskätt nendes valdkondades tegutsejad, kelle klientuuri seas

on välisettevõtted (jaekaubandus, majutusteenus, ka raamatupidamine). Lisaks ostu-müügi tehingutele eraklientidega sooritatakse eurodes mõningaid suuremaid tehinguid välispartneritega.

Vastajate teadlikkus eurorahast ja üleminekuotsessist on mitmetasandiline: ühelt poolt ollakse üsna hästi informeeritud sellest, milline on euro kurss ja milline Eesti eeldatav üleminekuage eurole. Nii näiteks teadsid pea kõik vastajad öelda, et eurole üleminek ootab Eestit eest 1. jaanuaril 2011, kuigi üsna sageli väljendati kahtlust, kas see ka tegelikkuses sel ajal toimuma saab.

Vastaja 1, eesti: Täna lubati 2014. Vahetult enne siiatulekut vaatasin.

Vastaja 3, vene: Ma arvan, et kuskil suve keskpaiku, juunis.

Vastaja 2, vene: Arvan, et kohe pärast uut aastat see ei toimu, kuskil poole aasta jooksul võibolla.

Vähem seevastu teatakse praktilisi aspekte, mida eurole üleminek endaga kaasa toob, näiteks kui kaua kehtib euroga paralleelselt Eesti kroon, kus, millal ja kui kaua raha vahetada saab, kuidas peaks ettevõtja 1. jaanuariks valmistuma jms. Suurem sularahavahetus vastajaid endi sõnul isiklikult ei puuduta, kuivõrd enamus arveldusi toimub panga vahendusel. Küll arvatakse sularahavahetus olevat aktuaalne teema nende ettevõtjate jaoks, kel on märkimisväärne sularahakäive. Mida need ettevõtjad täpselt tegema ja kuhu pöörduma peavad, seda ei osatud öelda. Samuti ollakse skeptilised selles osas, et euro praegune kurss püsib samal tasemel ka hetkel, mil üleminek toimub.

Vastaja 1, eesti: Mina kuulsin mingit niisugust asja, et väikeettevõtjad, vist just jaekaubanduse omad, saavad endale eurod enne kätte tellida. Ma lugesin selle läbi, sain aru, et pean sellesse süvenema, aga siis läks jälle kiireks.

Vastaja 9, eesti: Loodi mingi kaupmeeste assotsiatsioon, kus kõik kinnitasid, et ei tõsta hindu. Oli vist midagi sarnast? Kõik andsid allkirjad.

Vastaja 2, vene: Vahetama kroone teenustasuta peaks siiski kiiremas korras, sest hiljem ilmselt tuleb midagi juurde maksta.

Vastaja 6, eesti: Hea oleks, kui saaks hetkel kehtiva kursi alusel. Seda, mis see vahetuskurss tuleb, keegi ju praegu ei ütle, ei tea.

Vastaja 1, eesti: Kaks kuud pärast seda mingit mahahõikamist /saab teenustasuta raha vahetada/. Ei, või oli kaks nädalat. Või oli igavesti? Osadel on igavesti.

Vastaja 5, eesti: Ma selle rahavahetuse lõputu perioodi osas olen ka tegelikult skeptiline, sest Nõukogude Liit pidi ka kestma igavesti.

Teadmatus omakorda on suurendanud ettevõtjate hirme ja tõstatanud mitmeid kartusi, mis puudutavad eeskätt võimalikku hinnatõusu. Ka teised spontaanselt enimmainitud hirmud seostusid vastajail mitte niivõrd äritegevuse, kuivõrd isikliku tasandiga (nt uute hindadega on raske harjuda, kehval elujärjel olijatel läheb veel raskemaks, mündid teevad arveldamise tüütuks). Teave selle kohta, milliseid tagajärgi võib eurole üleminek kaasa tuua, baseerub valdavalt meediast kuuldul ja suhtlusel nende riikide elanikega, kus on euro juba kasutusele võetud. Pigem on see põgusa infokilluna kuskilt kõrvu jäänud, mitte niivõrd sihipäraselt otsitud. Nii näiteks teatakse küll, et suuremates kauplustes on hinnasiltidel summad lisaks kroonidele märgitud ka eurodes, aga igapäevaselt jälgivad seda vähesed. Samuti kinnitas enamik vastajaid, et pole veel harjunud summasid peast ühest vääringust teise ümber arvutama, vaid kasutab kalkulaatori abi – see arvutuskäik ei ole veel sujuv ega loomulik.

Põhjuseks, miks detailidesse ei olda veel süvenenud – sest nii mõnigi kinnitab, et kel soovi, leiaks vajaliku info kerge vaevaga üles - peetakse valdavalt asjaolu, et euro tulek ei ole veel kindel või on alles liiga kaugel.

Vastaja 2, vene: Kui suur keskmine palk eurodes hakkab olema? Ja kuidas hinnad hakkavad mängima võrreldes palkadega? Kas jääb sama tase, mis praegu?

Vastaja 1, eesti: Kõige hullem on, et kui ei ole vaja, siis... /.../ Võiks ikkagi juba teada, kui suur suurusjärg on 300 EUR, aga mina küll praegu peast ei tea.

Vastaja 2, eesti: Sakslased näiteks ei ole üldse rahul, et nad oma margast loobusid, seda ma tean päris lähedalt kohe. /.../ Kallimaks läks kõik. Kehvemaks ja kallimaks. Mul on oma sugulased seal, kellega ma olen suhelnud.

Vastaja 5, vene: Turistid räägivad sellest, et neil võttis palju aega, enne kui nad harjusid euroga. Hinnad neil tõusid kohe. Need olid soomlased.

Vastaja 4, vene: Nad tunnevad meile kaasa. Kui nad läksid eurole üle, siis alguses olid segaduses, kuidas maksta. Ja kaubanduse langus toimus. Pärast tasapisi jälle algas tõus. Teades, milline olukord meil riigis on, arvan, et midagi head üleminek endaga kaasa ei too.

Vastaja 2, eesti: Eks ta tegelikult selline suust suhu info liikumine ka ole, siin on moonutusi võibolla.

Mõlemas grupis tõstatus spontaanselt keskustelu Kreekas toimuva üle. Kardetakse, et sealne situatsioon avaldab mõju kogu Lõuna-Euroopale ja see omakorda ülejäänud eurotsoonile. Kuigi üldjoontes peetakse eurot stabiilsemaks valuutaks kui Eesti krooni, kardetakse, et olukord Lõuna-Euroopas seab stabiilsuse ohtu.

Vastaja 5, eesti: Kahtlema paneb Kreeka olukord, siis Portugal, Hispaania, Itaalia. /.../ Hispaanias on sama suur võlg peaaegu. /.../ Ma arvan, et see mõjutab seda, sest kõik on omavahel seotud. Maailm on väike.

Vastaja 2, vene: Kui hakkame kõiki päästma – Kreeka, Portugal – siis millisest turvatundest saab rääkida. Hoopis meid hakatakse päästma.

Vastaja 5, eesti: Ma ei usu, et euro on kindel, sellepärast et Euroopa Liidus on niivõrd palju ebastabiilseid riike.

Varasem kogemus rahareformidega kerkis mõlemas grupis samuti põgusalt esile. Meenutati, et tol ajal esines probleeme valdavalt sularahavahetusega, millega kaasnes muuhulgas pettuste oht. Olgugi, et sel korral ei tule enamikul suurtes summades sularaha vahetamisega tegemist teha, on varasem kogemus inimesed mõnevõrra ettevaatlikuks muutunud. Samuti leitakse 1992. aasta rahareformi kogemusele tuginedes, et sedasorti muutus raputab vähemalt mõneks ajaks segamini ühiskonna stabiilse toimimise ning mitmed kinnitasid, et Eestis ei ole praegusel hetkel selleks sobiv aeg. Positiivse küljena toodi välja, et uute hindadega harjumine läks tookord ilma suuremate vaevadeta ja küllalt kiiresti, kuigi osalt võis see tingitud olla kergesti arvutatavast kursist.

Vastaja 1, vene: See on uus situatsioon. Inimesed ei ole psühholoogiliselt valmis rahavahetuseks nii siis kui ka praegu. Praegu inimestel ei ole tuju.

Vastaja 4, vene: Meie oleme väike riik, inimesed võtsid laenu 4-5 aastat tagasi. Kõikidele jätkus tööd. Nüüd oleme kriisis. Oleks veel 3 aastat majanduse tõusuks antud ja siis viia sisse euro... Aga nüüd, inimesed on niigi šokis ja veel tekitada šokki euro sisse viimisega... See on väga raske inimestele.

Vastaja 8, eesti: Eestlane on muutustega harjunud.

Vastaja 4, eesti: Aga need, kellel raha ei olnud, nendel läks elu kehvemaks ja on siamaani kehva. Kes pole jalgu alla saanud, siis nüüd euroga läheb asi veel hullemaks.

Vastaja 1, vene: Üleminekuajad on alati segased.

Hoiakud, hirmud ja ootused

Mõistmaks Eesti krooni ja euro sügavamat tähendust vastajate jaoks, palusime nimetada, mis neil mõlema rahaga emotsionaalselt assotsieerub.

Eesti krooniga seostasid eestikeelsed vastajad muuhulgas selliseid märksõnu nagu Eesti iseseisvus, riigi tunnus, väga ilus raha.

Vastaja 8, eesti: No aga vaadake, mis ajal Eesti kroon tuli. Ta ei saa olla lihtsalt suva.

Venekeelses grupis ei olnud seisukohad nii ühesuunalised. Märksõnadena nimetati muuhulgas “hea asi”, “annab kaitse”, “riiklik valuuta” ja “peab olema sõltumatu”, ent mitmed kinnitasid ka, et nende jaoks ei ole oluline, millises vääringus arveldada.

Vastaja 2, vene: Ma olen ükskõikne krooni suhtes ja mitte midagi ta mulle ei tähenda. See on üleminekuvaluuta, mis riik on meie jaoks välja mõelnud. Aga ise juba ammu saavad palka kas eurodes, dollarites või rublades. See on tühi raha.

Vastaja 6, vene: Rahatäht on rahatäht. Kas kroon või euro, mul on ükskõik maksmisel.

Euroraha kergitas pinnale märksa vähem emotsioone, kuivõrd enamiku jaoks on see lihtsalt maksevahend, mis ei oma sügavamat tähendust. Eriti vene vastajad võtavad uut raha kui lihtsalt paratamatust ega tunne ühisraha suhtes nii suurt võõristust. Eesti grupis jäi kõlama mõningane kahjutunne kroonist loobumise pärast ning teatav hirm uue ja tundmatu ees, kuid mitmed kinnitasid ka, et kõigea harjub.

Vastaja 1, vene: Kuna me oleme EL-is, siis peab meil olema ka ühtne raha. See on seadus.

Vastaja 8, eesti: Euro on kindlasti suva, ta on lihtsalt raha.

Vastaja 5, eesti: Minus tekitab see hirmu. Teadmatuse ees.

Vastaja 3, eesti: Tekib tunne, et jälle lähme mingisse liitu tagasi.

Vastaja 8, eesti: Kõik on hakkama saanud: soomlased said hakkama, sloveenid said hakkama, küll see Eesti ka saab.

Küsimusele, kas eurole üleminek on üldjoontes negatiivne või positiivne samm, ei osatud vestlusgruppides ühest vastust anda. Sageli kiputi eristama tavainimese ja riigi seisukohta. Esimesele arvatakse euro vähemalt alguses märkimisväärseid raskusi tekitavat, teisele seevastu ergutavalt mõjuvat. Mitmed leidsid, et esialgu seab see Eesti praeguse niigi ebastabiilse olukorra veelgi rohkem kõikumale, ent pikas perspektiivis võib kasulik olla.

Määratledes eurole üleminekuga kaasnevaid hoiakuid, hirme ja ootusi, püüdsimegi eristada kolme erinevat tasandit: üldmajanduslik tasand, isiklik tasand ja väikeettevõtja tasand. Sellest jaotusest lähtuvalt püüame tulemused nüüd kokku võtta.

Eesti riigile toob euro kasutuselevõtt vastajate hinnangul positiivsetest külgedest eeskätt kaasa parema maine ja stabiilsema ärikeskkonna, mis võib olla ahvatlev välisinvestorite jaoks. Nii arvasid eestikeelses grupis osalenud, et euroalaga liitumine annab kinnitab välismaailmale, et Eesti on täitnud vajalikud eeltingimused, mis omakorda annab tunnistust teatud kindlast tasemest ja tekitab usaldusväarsust. Veel

leitakse, et eurosooni kuulumine on Eesti jaoks teatav eelis ka Läti ja Leedu ees. Põgusalt mängiti ka mõttega, et võibolla paneb uue raha loodud ebastabiilne keskkond tööka rahva veel hoogsamalt tööle.

Vastaja 6, vene: Aga siis hakatakse investeerima siia, sest siin on odav töötajad.

Vastaja 1, vene: Kõik operatsioonid lähevad kiiremaks.

Vastaja 6, eesti: Ma arvan, see näitab teistele riikidele ka mingit standardit, mis on täidetud Eesti poolt.

Vastaja 8, eesti: Nagu McDonald's.

Vastaja 9, eesti: See annaks tugeva plussi ikka Leedu-Läti ees. Tase on ikkagi sammukene ees. /.../ Ikkagi on paremas valguses majanduslikult, ja investeerimiskeskond. Enne valitakse Eesti kui Läti ja Leedu.

Vastaja 5, eesti: Lihtne inimene vaatab, et tal raha ei ole taskus, ta on pidevalt vaene, ta hakkab tööle nagu orav rattas.

Vestluste käigus ilmnisid aga ka mitmed laiema tasandi hirmud. Nii näiteks usuvad mitmed, et euro kasutuselevõtt üksi ei paranda veel siinset majanduskliimat – kõik võtab aega. Ka välisinvestorid ei pruugi olla pääsetee, millesse pimesi uskuda.

Konkreetse kartusena töid uuringus osalenud väikeettevõtjad välja ka, et ootused eurole on ühiskonnas seatud liiga kõrgele ning pettumisoht on suur. Eestikeelne grupp spekuleeris veel teemaga, et pettumine võib saatuslikuks saada võimulolevale valitsusele. Valitsuse vahetus tooks aga nende meelest kaasa veelgi suurema ebastabiilsuse riigis.

Vastaja 9, eesti: Euro paljalt ei tee mitte midagi, võibolla investeeringud, aga ega see sisemine olukord äkitselt ei muutu.

Vastaja 5, eesti: Aga kuidas ta saab majandust stabiilsemaks muuta, kui me ise ei ole stabiilsed majanduses? Ta Kreeka majandust ju ei ole muutnud stabiilseks.

Vastaja 3, vene: Usaldus on vaja veel välja teenida. Mitu aastat läheb selleks. Muidugi me ei jõua Prantsusmaa tasemele... Aga praegu oleme üks vaesematest EL riikidest.

Vastaja 3, eesti: Võib olla, et see, mida nad praegu lubavad või arvavad, et euro toob, võibolla see üldse ei toimi. /.../ Et see ei too seda oodatud tulemust, ei lähe paremaks midagi, veel halvemaks.

Vastaja 8, eesti: Ma mõtlen valitsuse seisukohalt, kes on kogu aeg promonud, et see on nii lahe, ja kui siis rahvas saab aru, et see ei olnudki nii tore, siis see stabiilsus veelgi väheneb.

Vastaja 2, eesti: Eks siin omajagu piiride lahtinemisega ja euro tulekuga võib tekkida välisinvestorite osas ka päris palju pettumist. Et ei ole need investorid siin kõige ausamad.

Peamised **positiivsed aspektid**, mis vastajate meelest euro tulekuga nende isikliku tasandi igapäevalus kaasnevad, on valdavalt seotud reisimise ja laenudega. Euroriikides reisimine muutub respondentide hinnangul lihtsamaks, kuivõrd euro kasutuselevõtt säästab reisijaid tüütust rahavahetuse kohustusest ning sellega kaasnevatest teenustasudest. Lisaks on tulevikus kergem aduda erinevate riikide hinnataset, kuna hinnad on kergemini võrreldavad.

Need vastajad, kellel on kehtivad laenulepingud, on laenu enamasti võtnud eurodes. Sestap loodetakse, et uus valuuta toob ka siin leevendust: kulutused, mis praegu konverteerimisega kaasnevad, arvatakse siis kaduvat. Paraku ei osatud laenude puhul väga selgelt oma euro eeliseid välja tuua, jäädki kõhklevaks.

Siiski rõhutati mõlemas grupis, et mainitud kasu on eurost ainult osale siinsest elanikkonnast – neile, kes reisivad ja laenu võtavad. Mitmel juhul tunti muret selle ühiskonnakihi pärast, kes on kehvemal järjel:

töötud, vanurid, abirahadest elatuvad inimesed. Sellele elanikkonnagrupile euro positiivne mõju respondentide hinnangul ei laiene.

Vastaja 5, eesti: Üldplaanis on see negatiivne, kindlasti negatiivne. Aga kuna minul on korteri pangalaen võetud eurodes, siis on ta positiivne.

Vastaja 3, eesti: Nendele, kes ikka hästi palju välismaailmaga suhtlevad ja kaupu vahetavad ja reisivad, nendele ta läheb ikka palju kergemaks ja valutumaks. Aga tavainimene, vaene eesti inimene, kannatab.

Vastaja 1, vene: Kui inimeste taskutes on raha, siis on mugav. Kui ei, siis mitte.

Vastaja 8, eesti: Ma arvan, et inimestele on muutusi aasta jooksul liiga palju. Ta on üldpildis kindlasti – viie aasta pärast, kui me tagasi vaatame – positiivne. /.../ Aga hetkel selle niiöelda teise Eesti jaoks, liht- ja tavainimese jaoks, kes ei ole võibolla siamaani jalgu alla saanud...

Valdav **hirm**, mis vastajail euro tulekuga seoses isiklikul tasandil on, assotsieerub ootuspäraselt hinnatõusuga. Hinnatõusu peetakse vältimatuks, selle tulekus ollakse veendunud, ja vastajad leidsid, et küllap tõstavad kavalamad kaupmehed oma kaupade-teenuste hindu juba enne €-päeva.

Igapäevaarvelduses peljatakse veel müntidega opereerimist ja mõnevõrra ka raskusi uute numbritega harjumisel. Samuti toodi esile pangautomaadid, mis hakkavad miinimumsummana väljastama 10-euroseid kupüüre – seda summat peetakse liialt suureks.

Vastaja 6, eesti: Ma arvan, et see hind tõstetakse enne eurole üleminekut ära ja siis lihtsalt enam ei muudeta.

Vastaja 6, vene: Juba nüüd kaubanduses toimivad kavalalt: hinnatõus toimub, et siis hiljem ei tõuseks hinnad.

Vastaja 8, eesti: Ma arvan, et luupide müügivajadus kasvab. Ma ütlen tõsiselt, mina näen halvasti neid sente lugeda. See on tegelikult probleem. Okei, võib kaardiga ka maksta, aga igal pool ikkagi ei saa.

Vastaja 4, eesti: Kes elavad lastetoetustest, kes elavad mingitest tööturahadest, miinimumpalgast. Kui maksud ära maksab, siis sinna ei jäägi nii palju raha üldse, et välja võtta pangautomaadist.

Vastaja 6, eesti: Sõltub inimesest. Alguses arvutamine on raske. Ja poodimine – siis tundub, et kõike saab lubada, summad on nii väikesed.

Vastaja 4, eesti: Müüjad tunnevad hirmu selle ees, et see müntidega arveldamine läheb väga raskeks. Ja siis me peame kõik tubakakotikesed tegema nagu vanasti olid, kuhu münte korjata.

Eraldi tõstatasime küsimuse võltsraha teemast. Olgugi, et seda ei toodud esile olulisemate hirmude seas, kinnitas osa vastajaist, et võimalus rahavahetuse käigus võltsitud kupüüridega petta saada eksisteerib. Selge erinevus ilmnis eesti- ja venekeelse grupi vahel, kus vene vastajad – ja eriti need, kes tegelevad kaupade müügiga näiteks turul – oskasid märksa täpsemalt nimetada turvaelemente, mille abil kindlaks teha, kas tegemist on valerahaga.

Vastaja 1, vene: Raha vahetusega alati leidub sulisid. Võibolla isegi võltsraha tegijad. /.../ Nad juba tegelevad raha trükkimisega.

Vastaja 3, vene: Kui vaadata valguse suunas, siis rahal on märk, mis sätendab. See on võltsingu kontroll.

Vastaja 5, vene: Paber peab olema ka vastav, kui katsud.

Vastaja 5, eesti: Seal on turvaniit.

Mõeldes oma äritegevusele ja sellele, mis muutub euro tulekuga väikeettevõtja elus, nimetati peamiste võimalike **positiivsete külgedena** soodsamaid välismakseid ja võimalikke uusi kliente, viimast eriti tegevusvaldkondades nagu jaemüük, turismindus, majutusteenus. Mõni ettevõtja näeb euro tulekus ka võimalust ise kaupade-teenuste hindu endale soodsas suunas korrigeerida. Venekeelses grupis jäi tugevamalt kõlama seisukoht, et igapäevases äritegevuses ei too eurole üleminek tegelikult mitte mingeid märkimisväärseid muudatusi kaasa. Põhjuseks asjaolu, et juba praegu toimub paljudel juhtumitel arveldamine eurodes.

Vastaja 3, eesti: Ma arvan, et majutusel läheb paremini, sest rohkem väliskliente hakkab tulema.

Vastaja 4, vene: Praegu meie turistid sõidavad Soomest Venemaale. 72 tundi ilma viisata. Seal on kõik odavam: alkohol, sigaretid... /.../ Meile siia on vaja rohkem turiste.

Vastaja 6, eesti: Välismaksed lähevad lihtsamaks. Kursivahe kaob ära, selle pealt ei kaota.

Vastaja 3, vene: Raamatupidamises on lihtsam: ei ole vaja teha ümberarvestust, kui on euro.

Vastaja 8, eesti: Sa pead ikkagi hinnakujunduses arvestama ka selle euroga, et see hind näeks niiõelda ilus välja. Sa ju lihtsalt ei korruta teda julmalt selle kursiga läbi ja nii on.

Vastaja 1, vene: Raha värvus muutub. Muud midagi.

Vastaja 7, eesti: Mina arvan, et minul ka eriti ei muutu. Mina saan linnalt toetust, ja varsti saan siis eurodes toetust.

Euro-**hirmud** ettevõtja tasandil tunduvad olevat suurimad raamatupidajatel: mis saab tarkvara-programmidest, kuidas talitada juba sõlmitud lepingutega, kuidas toime tulla infoküllusega? Küsimusi on praegu rohkem kui vastuseid, kuid vastuseid oodatakse ja teadmisi eeldatakse tihtipeale just nimelt raamatupidajatelt.

Kardetakse, et uue rahaga kaasnev segadus ja inimeste pahameel avaldavad mõju ka klienditeenindajatele, kassapidajatele.

Vastaja 2, eesti: Aastaruanne tuleb esitada raamatupidamisel. Kas see tuleb kroonides või eurodes?

Vastaja 6, vene: 2010. aasta aruandlus – keegi ei tea sellest midagi.

Vastaja 1, eesti: Tööd tuleb juurde.

Vastaja 4, vene: Väga palju muutub. Seoses eurole üleminekuga muutuvad seadused. Mina isiklikult ei ole muudatustest üldse informeeritud. Minu raamatupidaja käib kursustel ja hangib sealt infot.

Vastaja 1, eesti: Arvatakse, et raamatupidaja peab kõike teadma.

Vastaja 3, eesti: Mul ongi väike hirm selle koha pealt, et kas see raamatupidamise... Ma mõtlen need tarkvaraloojad, kas on see asi kohe selleks päevaks valmis. Pidevalt on probleemid nende asjadega. /.../ See, ja siis peab ise ka harjuma nende numbritega. Praegu on ilusad ümmargused, siis tuleb ei tea mida.

Vastaja 8, eesti: Iga asja pealt üritab ju keegi ikkagi kasu lõigata. Üks on see sama raamatupidamisprogrammid. Ütleb, et sorry, me lubasime küll, et uuendame, aga vaata lepingus seda ei ole. Ja nüüd on veel kiire aeg, praegu on topelthind. Kindlasti selles mõttes tõstetakse ka mingi kitsa liini hindu, et üritatakse selle pealt kasu lõigata.

Vastaja 6, vene: Kõik sõltub sellest, kas raamatupidamine on lihtsalt Excelis või ostetakse spetsiaalsed programmid. Kulutused kindlasti tulevad.

Vastaja 3, eesti: Inimesed hakkavad kauplustes müüjaid sõimama.

Täpsemalt uurisime väikeettevõtjate teadlikkust ja suhtumist hinnastamise kokkuleppesse. Põgusalt oldi sellest kuulnud, kuid suhtumine oli valdavalt skeptiline. Tarbija seisukohast vaadates ei usu respondendid, et see nende ostukohaotsuseid mõjutaks, ja ettevõtjana ei oleks nad enamasti valmis sellega liituma, sest ei usu kokkuleppega kaasnevasse konkurentsieelisesse.

Vastaja 1, vene: Parem on, kui usaldatakse aga kontrollitakse. Kontrollitakse ju ikkagi. Siis milles küsimus?

Vastaja 5, eesti: Mina olen kuulnud. Seal antakse mingisugune sertifikaat või mingi värk. Aga paljud seda tegema hakkavad, see on kõik väga kahtlane.

Vastaja 8, eesti: Aga kui kauaks /märkus: see kokkulepe sõlmitakse/? Kaheks nädalaks?

Vastaja 1, eesti: See on reklaaminipp. /.../ Kui ma oleks näiteks toidukaupluse juhataja, siis ma ei liituks sellega. Odav reklaam.

Vastaja 4, eesti: Kui tootjad oma hindasid tõstavad, siis müüjad ei saa ju ka oma hindasid samaks jätta või langetada.

Vastaja 1, eesti: Inimene läheb ikka sinna, kus ta on harjunud käima, ükskõik, mis sildid nad sinna ukse peale panevad.

Pigem pealiskaudsed on uuringus osalenud ettevõtjate teadmised ka paralleelkäibe kohustusest arvetel ja sularaha lihtsustatud eeljaotusest, mõnevõrra paremini ollakse kursis hindade paralleelse näitamise kohustusega. Mõlemakeelsed ettevõtjad kinnitasid, et ei tegele praegu veel aktiivsete ettevalmistustega €-päevaks. Eesti grupp selgitas oma passiivsust asjaoluga, et euro tulek ei ole nende meelest üldse veel kindel, nagu ka täpne eurole ülemineku aeg. Viimased kaks asjaolu on aga eelduseks, et väikeettevõtjad hakkaksid teemasse täpsemalt süvenema ning ettevalmistusi tegema.

Vastaja 2, eesti: Aga mida siin nii väga saabki ette valmistada?

Vastaja 4, eesti: Aga kui siin alles eelmine nädal need asjapulgad ütlesid, et ta ei pruugigi tulla 1. jaanuarist 2011. Nad ei ole ise ka kindlad. Tuleb ära oodata, kas ikka tuleb.

Sõnumid, kanalid ja kommunikatsiooni märksõnad

Eurole üleminekuga seonduv teave, mida väikeettevõtjad eeskätt vajavad – lisaks teadmisele, millal üleminek täpselt toimub ja milline on ametlik vahetuskurs – on peamiselt praktilist laadi. Täpsed juhised, kuidas euroks valmistuda ja milliseid ümberkorraldusi ettevõtlusega tegelejatelt nõutakse, on see, mis käesoleval hetkel kõige ebaselgem on.

Vastaja 9, eesti: Kellel on mingi raha, mida siis teha - kas vahetada või mitte.

Vastaja 1, eesti: Minul on kõige suurem mure selliste sularahafirmadega, kellel sularahas tegevus toimub. Et neile saaks selgeks tehtud, kuna ja kuhu nad peavad minema, kas oli mingi registreerumine. Pärast seda võib elada.

Vastaja 8, eesti: Ettevõtja jaoks see tehniline pool tuleb lahendada, et milline see kassaaparaat olema peab.

Vastaja 6, vene: Mais saame teada, kas läheme eurole üle. Siis 2 nädala pärast peavad ilmuma instruksioonid selle kohta, kuidas hakkab toimuma üleminek. Praktiline info.

Infoedastuskanalitest on antud sihtrühma jaoks sobilik vahend internet, koht, kuhu pöördatakse küsimuste tekkimisel kõigepealt ja mida kasutatakse igapäevaselt. Samuti jälgitakse aktiivselt muid meediakanaleid –

üleriigilisi ajalehti, televisiooni (vene grupp nimetas konkreetsemalt Pervõi Baltiskij kanalit), raadiot, kuigi mõned vastajad mainivad, et ajakirjanduses kaasneb teemakäsitlusega liialt palju "müra" ning et fakte on arvamustest keeruline eristada. Kohalikul tasandil tasuta jagatavat trükimeediat loetakse vähem. Ka välimeedia ei ole vastajate jaoks infokanalina kuigi usaldusväärne, kui, siis vaid kõige üldisema info edastamiseks.

Mõlemas grupis kinnitati, et üldisemat infot on tegelikult juba praegu piisavalt saadaval, tuleb vaid ise huvi tunda.

Euroinfotelefonist ja euroveebist on mõned respondendid põgusalt kuulnud, kuid kasutanud veel mitte. Vene vastajad rõhutasid, et kindlasti peaks infotelefon ja -veeb jagama ka muukeelset infot peale eestikeelse. Infotelefoni puhul rõhutati veel, et see ei tohiks olla tasuline ning peaks toimima operatiivselt – mitte pikkade ooteaegadega.

Trükitud kujul infobrošüüri peavad vajalikuks pigem venekeelsed vastajad, eesti grupp näeks vastavat teavet parema meelega internetis.

Vastaja 8, eesti: Ma arvan, et seda infot on ajakirjanduses, hakkad lihtsalt rohkem tähele panema.

Vastaja 1, eesti: Meil meedia väga hästi valgustab seda küsimust. Televisioon.

Vastaja 4, vene: Aga muidu oleks hea, kui istuks informeeritud inimene kuskil "kuumal" telefoniliinil ja talle saaks helistada, kui tekiks mõni küsimus. Siis ei tekiks vasturääkivust: siit kuulsid ühte, sealt teist. Kuulsin, et Soomes oli midagi sarnast.

Vastaja 4, vene: Kui sõidad Saksamaal mööda kiirteed, igal pool on telefonid, peatad, helistad ja saad vajaliku informatsiooni suvalises keeles. Aga meil seda ei ole. Kas meil seoses euroga tehakse nii?

Vastaja 1, vene: Kes brošüüri kirjutab, see vastutab info eest. Aga internetis võivad ka valet levitada. Alati ei saa uskuda. /.../ Mingi kirjanik võiks ilusas keeles ja piltlikult kirjutada brošüüri sellest kõigest. Ja et oleks huvitav.

Vastaja 2, vene: Julian Semjonovi tüüpi kirjanik.

Euro-alastel koolitustel sooviksid ettevõtjad osaleda küll, aga koolitused peaksid vastama kolmele peamisele nõudmisele: olema tasuta, olema konkreetsele teemale suunatud, mitte üldised, ja olema kättesaadavad ka vene keeles.

Väga oluline infokanal sihtgrupi jaoks on kompetentsed isikud lähikonnas. Sõprade-tuttavate arvamust usaldatakse sageli rohkem kui riiklikul tasandil esitatud infot, hinnatakse isiklikku kogemust valdkonnas.

Vastaja 8, eesti: Mul on üks väga hea lapsepõlvesõber, kes on ühe majandusajakirja peatoimetaja, siis tema valgustab. /.../ Tema on minu selline otsene kontakt.

Vastaja 1, eesti: See on minu meelest kõige geniaalsem, kui sul on käsi sees kuskil.

Vastaja 3, vene: Vene ajal need, kes valdasid infot selle kohta, et tuleb seadus, mis lubab luua kooperative, juba enne seadust avasid oma äri ja jõudsid kaugemale tänu sellele. Kes valdab infot see jõuab kaugemale.

Vastaja 4, eesti: Väga palju infot ja abi ja toetust saan ma oma elukaaslase käest, kes on ka väikeettevõtja. Temal on seal tutvusringkonnas igasuguseid inimesi, kellega arutatakse pidevalt sellistel teemadel. Sealt poolt kõigepealt.

Vastaja 4, vene: Suhtlemisel inimestega, kes on seotud äriga.

Vastaja 3, eesti: Usaldus tekib inimeste vastu, keda sa tunnend. Need seal telekas koguaeg jahuvad, üks räägib nii ja teine naa. Muidugi kuuladki huviga, sest kui targad ja teadlikud inimesed räägivad... /.../ Aga üldiselt kuulad ikka neid ettevõtlikke inimesi, kes isiklikud tuttavad on.

Ametiasutustest ja institutsioonidest valiksid ettevõtjad info saamiseks esimesena kommertspangad – n.ö oma panga. Teatav diskussioon tekkis küll teemal, kas usaldada saab pangakontori tellerit või peaks adekvaatse teabe kogumiseks leppima kokku erakonsultatsiooni aja.

Vastaja 3, eesti: Nad peaks olema ikka informeeritud kõik Eesti Panga poolt.

Vastaja 10, eesti: Ma ei usalda inimest leti taga, olgu ta siis teller või ametnik. Tihti nende faktiteadmised on puudulikud, pluss on neil ülemuse poolt antud et, fakt on see, aga ära seda ütle, räägi sellest. Et neil on ette öeldud, mida nad ütleva peavad, kõrvalt nad ei oska midagi... Ja siis võivad oma arvamust avaldada ja see ajab veel rohkem segadusse.

Vastaja 5, eesti: Ei no alguses ma lähen konsultandi juurde. Kui see ei oska mulle midagi vastata, siis võtan era-aja.

Mitmed ettevõtjad kinnitasid veel, et peavad oma tegevuses suuresti arvestama Maksu- ja Tolliameti nõuetega, mistõttu oleks just see asutus selline, kus nende meelest korrektset infot võiks saada. Just selle tasandi ametiasutustega puutuvad väikeettevõtjad kõige sagedamini kokku. Erialaliidud, ühendused, assotsiatsioonid – ja eriti ministriumid – jäävad pisut kaugeks.

Vastaja 1: Aga sa tööalaselt võibolla nii kõrgele ei puutugi. Ja siis seesama EAS: need agaramad, kes siin on esitanud taotlusi toetuste saamiseks, nendel on see side. Aga firmad, kes on ise hakkama saanud, nad ei puutugi selle EAS-iga kokku.

Vastaja 10, eesti: Maksuameti arvamust võibolla natuke vaataks, sellega pead nagunii ühtima kuidagi.

Vastaja 1, eesti: Tegelikult me kõik sõltume Maksuametist. Me peame kõik oma aruanded andma Maksuametile. Ükskõik, mida me kuuleme, missugustel loengutel, koolitustel me käime, lõppkokkuvõttes me peame Maksuametile...Et see meiega rahul oleks.

Avalike sõnavõttude osas rahanduse ja majanduse teemal usaldatakse erinevatest institutsioonidest enim Eesti Panka ja Rahandusministeeriumi. Mõlema seisukohti jälgitakse küll teatava ettevaatlikkusega, peljates poliitilisi mängu või omakasupüüdlikkust, ent valdavalt ollakse seisukohal, et nendest kanalitest saadav info peab olema ametlike faktidega kooskõlas.

Vastaja 6, vene: Eesti Pank vastutab eurole ülemineku eest. See on tema roll. Aga Rahandusministeerium on suurem.

Vastaja 2, vene: Pankadel on oma mäng. Kõikidel.

Vastaja 6, eesti: Kõik sõltub sellest ka, millest nad räägivad. Kas nad räägivad minevikust või tulevikust.

Vastaja 8, eesti: See läheb, jah, liialt poliitiliseks ära. Lõpuks inimene ei saa enam aru, et kas see on see ametlik info või... Ja kui sa seda alginfot ei tea, algmaterjali pole näinud, pole tutvunud, siis tekibki sihuke...

Euroopa Komisjoni ja teisi euroinstantse usaldatakse erapooletuse tõttu kohalikest allikatest mõneti rohkemgi, aga ainult üldisemates küsimustes. Teave siinset elu puudutavate detailide kohta eelistatakse siiski saada Eesti riigiinstitutsioonidelt. Linna või valla tasandi institutsioonid ei oleks antud küsimuses vastajate jaoks eelistatud infoallikas, sest ollakse veendunud, et otsused tehakse nagunii “kõrgemalt poolt”.

Vastaja 5, eesti: Mina usun näiteks euroinstantse rohkem kui kohalikke. /.../ Sellepärast, et kohalikud instantsid on juba näidanud oma ebausaldusvärsust.

Vastaja 1, eesti: Oleneb, mis küsimuses tegelikult. Kui ta nüüd väga punktuaalne ei ole... Kui Euroopa Komisjon ütleb, et 1. jaanuaril tuleb euro ja Rahandusministeerium ütleb, et ei tule, siis ma usun Rahandusministeeriumi rohkem. Aga kui Komisjon annab näiteks piirid ette, et see vahetuskurss on nendes piirides, siis ma usuks seda rohkem kui Rahandusministeeriumi või analüütikuid, kes arutavad, kas siia- või sinnera.

Konkreetsetest isikutest eelistavad respondendid kuulata eeskätt majandusanalüütikute sõnavõtte. Samuti nimetati mitmeid akadeemilisel maastikul tegutsejaid, vähem aga poliitikuid ja meelelahutusäri esindajaid.

Vestluse lõppfaasis testisime gruppides võimalikke kampaaniasõnumeid, mida oli kokku kaheksa. Igal vastajal paluti välja valida kõige enam kindlustunnet tekitav sõnum, mis ühtlasi ka kõige sisukamat infot edastab. Tulemused olid järgmised.

Eesti grupp valis ülekaalukalt olulisimaks sõnumi number 2: vahetuskurss krooni ja euro vahel on nüüd ja hiljem 15,6466. Vestlusest selgus küll, et valitseb teatav skepsis selle suhtes, kas see ka tegelikkuses nii on ja hakkab olema, ent enim turvatunnet sisaldab just see lause. Üsna mitmeid häält kogus ka sõnum number 5: münt on raha – ole tähelepanelik, sest euromündi väärtus on väiksemast numbrist hoolimata suurem kui kroonil. Vastajad leidsid, et selline info peaks nähtavalt kohal olema kauplustes ja kaubanduskeskustes.

Sõnum number 1 (Rahavahetus on tasuta, lihtne ja sellega pole kiiret - kõik kroonid vahetatakse ümber piiramatus koguses, ametliku kursiga, teenustasuta ja tähtajatult.) ei tundunud vastajaile usutav. Tekkisid küsimused – kas raha saab ikka tõesti vahetada tähtajatult? Kes selle eest vastutab? Mis saab siis, kui valitsus vahetub? Lihtne on subjektiivne määratlus, jne.

Vene grupi valik langes sõnumi number 6: euro säästab raha – laen, reisimine ja välismaksed on euroga odavamad, sest hinnavõrdlus on lihtsam, ülekandetasu väiksem ja valuutavahetust pole vaja (Евро экономит деньги – кредит, поездка, оплаты и покупки за рубежом – дешевле в евро, потому что легче сравнивать цены, меньше стоимость перечислений и не надо обменивать валюту).

Otsest vastuseisu ei tekitanud mitte ükski pakutud sõnumitest, aga sagedamini kiideti veel selliseid nagu sõnum number 3: eurohindadega harjumiseks on aega - pool aastat enne ja pool aastat pärast eurole üleminekut tuleb hindu näidata nii kroonides kui eurodes. Nii saab hindu võrrelda ja eelistada soodsamat (Времени привыкнуть к ценам в евро будет достаточно – полгода до и полгода после перехода на евро цены должны будут указываться как в кронах, так и в евро. Это поможет сравнивать цены и выбирать более выгодные.) ja sõnum number 1: rahavahetus on tasuta, lihtne ja sellega pole kiiret - kõik kroonid vahetatakse ümber piiramatus koguses, ametliku kursiga, teenustasuta ja tähtajatult (Обмен денег бесплатный, простой и с этим нет необходимости спешить – все кроны будут меняться в неограниченных количествах, по официальному курсу, без взимания платы за услугу и без ограничения сроков.). Sõnumi number 1 puhul tekkis samas ka kõige rohkem täpsustavaid küsimusi: mida tähendab “ei ole kiiret”? Kui kaua on tegelikult ikkagi “tähtajatult”? Sooviti konkreetset ja täpsemat ajamääratlust.

Ka venekeelsed vastajad leidsid, et sõnumid peaksid olema nähtavatel kohtadel toidukauplustes, aga ka näiteks pankades.

2. Teine sihtrühm – Ida-Virumaa mitte-eestlased

Sihtrühma kirjeldus:

Ida-Virumaa mitte-eestlased – peamine suhtluskeel vene keel, vanuserühm 35-50, nii mehed kui naised, erinev hariduslik ja sissetulekutase. Viidi läbi üks fookusgrupp Narva linnas.

Grupis osalenud:

Vastaja 1: naine, 38-aastane, lasteajaõpetaja, lõpetamata kõrgharidus, õpib.

Vastaja 2: naine, 37-aastane, poemüüja, keskeriharidus.

Vastaja 3: mees, 50-aastane, töötu. Viimased 10 aastat töötas keevitajana, enne seda 11 aastat juhtivatel positsioonidel. Kõrgem majandusharidus.

Vastaja 4: naine, 48-aastane, korteriühistu esimees, kõrgem majandusharidus.

Vastaja 5: mees, 42-aastane, töötab elektri jaamas, kõrgem haridus.

Vastaja 6: naine, 36-aastane, õmbleja, kõrgem haridus.

Vastaja 7: mees, 36-aastane, rahvusvahelise transpordi reguleerimise dispetšer, majanduskõrgharidusega.

Vastaja 8: naine, 40-aastane, müüja raamatupoes, kõrgem haridus.

Vastaja 9: naine, 40-aastane, töötab sotsiaalvaldkonnas, kõrgem haridus.

Vastaja 10: naine, 44-aastane, sotsiaalvaldkonna spetsialist, kõrgharidus.

Teadlikkus eurorahast ja senine kogemus

Narva grupi teadlikkust euroraha endast ja kogemused euro kasutamisel võib nimetada kõrgeks. Kõik osalejad on eurot näinud ja mitmekordselt kasutanud. Eurodega maksmine kaupade eest Duty Free poes ja vene piiril on Narva elanike jaoks igapäevane. Euroopa ühisraha peetakse mugavamaks väliskaupade ostmiseks ja välisreisidel, peale Euroopa riikide ka Venemaal ja näiteks Ukrainas reisides.

Vastaja 4: Nii siin kui ka Venemaal. Piiri ületades saab maksta nii dollarites kui ka eurodes.

Vastaja 7: Regulaarselt kasutame eurot, näiteks Duty Free poest ostan viina ja suitsu eurode eest. Saab nii kroonide kui eurode eest osta. Ükskõik, mis valuutas saab osta. Me oleme ju piirilinn. Ukrainasse minnes võib võtta ka teisi valuutasid, aga võtan ikka euro. Eurodes saab igal pool arveldada.

Vastaja 5: Euroopas on ju ainult eurodes võimalik arveldada.

Vastupidiselt eurorahale endale, ei olnud Narva grupi osalejad kuigi hästi informeeritud eurole ülemineku aspektidest Eestis. Teati, et see ootab meid lähitulevikus ees ja osa grupist on meediast kuulnud, ülemineku ajaks on 1. jaanuar 2011. Paljud täpset kuupäeva siiski öelda ei osanud, arvates, et euro võetakse Eestis kasutusele umbes 1-2 aasta pärast. Samuti puudub enamasti info selle kohta, kuidas üleminekuprotsess välja hakkab nägema.

Nendeni, kes teadsid, et €-päev on 1. jaanuar 2011, on info jõudnud meedia vahendusel, osadel juhtudel lausa grupivestluse toimumise päeval. Teavet ollakse pea täielikult saanud Eesti meediast – nii eesti- kui venekeelsest. Ka internetiotsing sõnadega “üleminek eurole Eestis” on vastajaile abiks olnud.

Sularaha paralleelkäibe perioodist ollakse põgusalt teadlikud, ent konkreetset aega ei osata üldjuhul nimetada. Pangaautomaatide puhul arvati, et ilmselt vahetub raha automaatides täpselt €-päeval. Samamoodi teati täpselt Eesti krooni kurssi euro suhtes.

Vastaja 1: Juba mitu aastat on räägitud, et tahetakse üle minna, et seda siis tellitakse ja vaadatakse pidevalt üle, kuidas ja mis – see info on juba olnud. Ainuke asi et kuupäevadest pole veel räägitud. Ma vaatasin - jah, uuest aastast see tuleb, aga kuidas konkreetset - seda infot ei tea.

Vastaja 10: Olen kuulnud, et plaanitakse minna eurodele üle, aga mis täpsemalt ja mis kuupäevadel, kas esimene juuli või jaanuar, seda ma ei tea.

Vastaja 6: Pool aastat saab vahetada tasuta, aga oli ka selline info, et isegi 3 aasta pärast saab ülejäänud kroonid vahetada eurodeks.

Vastaja 9: No kui lubavad alustada vahetamist kuu ette, siis hakkavad /märkus: automaatides/ ka kuu varem vahetama eurodeks.

Hindade paralleelse näitamise perioodi pikkusest ei oldud Narvas küll teadlikud, kuid enamik vastajaid on märganud, et paljudes kohtades on hinnad juba praegu kahes vääringus esitatud. Küll tõstatas see temaatika kaks narvalaste jaoks hinnasiltidega seonduvat valupunkti:

- kaupade hinnasildid on üldjuhul eestikeelsed, paljud narvalased, eriti vanemad inimesed, eesti keelt aga ei mõista. Juhul, kui silt on kleebitud kauba külge, ei valmista see probleeme. Tegelikult on sageli aga, et kaup asub sildist füüsiliselt eemal ja kuivõrd tekst sildil on ostja jaoks arusaamatu, ei ole kasu ka kahes vääringus hinnast.
- hinnad eurodes on märgitud nii väikeses kirjas, et see ei ole paljude jaoks loetav. Eurohinnad tuleks kirjutada sama suurelt nagu kroonihinnad ja eristada siis kas värvi, kaldkirja või muu sellise elemendiga.

Sularaha vahetust ei pea respondendid üldjuhul vajalikuks, sest "taskus" olevad Eesti kroonid saab vajaliku aja jooksul poes ära kasutada, kuivõrd kahe vääringu paralleelse kasutamise periood on piisavalt pikk. Erilisi sularahasääste keegi ei oma.

Vastaja 1: Need kellel on kodus raha peavad vahetama. Kellel on pangas vahetatakse automaatselt ära.

Vastaja 10: Palgad väljastatakse ka siis juba eurodes. Seega kroone nagu eriti palju ei jäägi ju. Ega statistiliselt keskmises peres kroonides sääste praegu ei olegi, kõik kulub kuu ajaga ära.

Spontaanselt mainiti ka üleminekut rubladelt kroonidele, ja seda pigem positiivses valguses. Üksikutel kordadel avaldati kartust, kas valitsus peab oma lubadustest seoses tähtaegadega kinni või kordub eelmise korra olukord, kus vahetuse tähtajad jäid ootamatult lühikeseks. Grupi liikmed olid veendunud, et nende kui aktiivse eluhoiakuga inimeste jaoks ei tohiks üleminekuprotsess kuigi vaevaline olla, ent mures ollakse vanurite ja pensionäride pärast, kelle jaoks uut infot on liiga palju.

Hoiakud, hirmud ja ootused

Spontaansed märksõnad, mis Narva gupis osalenutele Eesti krooniga seostusid, olid näiteks Lydia Koidula, pääsuke, "kroon on riigi nägu", "riigi visiitkaart", "oluline iseseisvuse tunnus". Leiti, et rahakupüürid näevad

üldjoontes meeldivad välja. Seega ei saa väita, et vene vastajatel puudub Eesti krooniga igasugune emotsionaalne side: oma raha peetakse oluliseks vaba riigi tunnuseks.

Vastaja 2: Meie riigi valuuta.

Vastaja 8: Valitsuse nägu. Esimene asi mida nähakse riigist. Kui tullakse Eestisse, siis kõik turistid vahetavad raha.

Vastaja 7: Riigi suveräänsuse tõestamine. Üks riigi suveräänsuse sümbolitest. Sarnaselt lipuga, vapiga ja hümniga ka oma valuuta!

Vastaja 8: Loomulikult on euroga lihtsam, sest siis ei ole vaja üleliigseid liigutusi, võib rublad kohe eurodeks vahetada. /.../ Aga siis [kui Eesti kroon kaob] jääb sellest ilus mälestus.

Euroga seevastu seostub Euroopa liit igas mõttes – selle suurus, uuesti liidus olemine (negatiivses tähenduses), teistega samal tasemel olemine, maailma tasemel valuuta, demokraatia, aga ka elukallidus.

Vastaja 9: Liit. Jälle Liit! Suur Liit!

Vastaja 7: SKV («CKB» - «свободно конвертируемая валюта») – vabalt konverteeritav valuuta igal pool maailmas.

Vastaja 10: Kõik, mis on seotud eurodega, on kallid.

Narva grupp on euro kasutuselevõtu suhtes üldiselt pigem skeptiliselt meelestatud. Peamiste võimalike tulevikutsenaariumidena nimetati majandustaseme langust Eestis, kriisi süvenemist, elukalliduse tõusu, suurenevat vaesust.

Isiklikul tasandil tuntakse enim **hirmu** hinnatõusu ja ebaausa ümardamise ees. Leiti, et eurole üleminekuks sobinuks märksa paremini aeg kaks aastat tagasi, kui majanduskeskkond oli veel stabiilne. Üks vastaja avaldas koguni kartust, et hinnad muutuvad kursiga 1:1 – number jääb samaks, muutub vaid vääring. Väidetavalt tuginevad need seisukohad Soome euro-kogemusele.

Enamasti jäi kõlama siiski seisukoht, et hinna tõusevad tasapisi ja järk-järgult peale €-päeva, seda nii ühisrahale ülemineku kui ka inflatsiooniga seoses. Meediast selle kohta infot ei ole kogutud, pigem on tegemist suust suhu leviva teabega. Hinnastamise kokkuleppest on vaid üksikud põgusalt kuulnud. Leitakse, et selline teadmine võib inimeste ostukohaotsuseid mõjutada küll, kuigi kahtluse alla seati, kuivõrd kontrollitav sellise leppe täitmine saab olema. Peamised indikaatorkaubad, mille järgi tavaelus hinnatõusu tajutakse, on leib-sai, piimatooted ja bensiin.

Kartust rahavahetusega petta saada keegi otseselt ei maininud, küll aga tuli vestluse jooksul mitmel korral välja, et väiksemaid rahavahetuspunkte ei usaldata. Rahavahetuseks kasutaksid vastajad kommertspanku. Pigem kardetakse, et valeraha otsa võib sattuda tavakauplustes, kuivõrd kõik müüjad ei pruugi osata seda tuvastada. Küsimusele, milliste turvaelementide järgi kindlaks teha, et tegemist pole võltsrahaga, ei osatud otseselt küll vastata, ent eurokupüüre käes hoides suutsid narvalased nimetada mitmeidki kontrollelemente (lai metalljoon külje peal, kitsas metallniit keskel, vastav tekst sellel niidil, vesimärgid, metallmärk, hologramm, paberi kvaliteet ja selle läikivuse aste).

Kõhedust tekitab veel uute hindadega harjumine, eeskätt tunti taas kord muret vanemaealiste ja/või toetustes elavate inimeste pärast.

Hirmude hulka kvalifitseerus ka teadmatus, mis saab senistest laenu- ja liisingulepingutest ning mis juhtub säästufondidega.

Vastaja 1: Kas võib küsida, kas hinnad hakkavad olema üks ühele või kursi järgi? Palgad hakkavad kursi järgi olema, aga hinnad ja kaubad jäävad mis hinnasuhtesse palgaga võrreldes? Nägin sellist pilti Soomes, võibolla ma eksin, aga hinnad muutusid seal üks-ühele. Näiteks oli 200 marka ja tuli 200 euro, aga palk muutus kursi järgi. See oli suurte kaupade puhul.

Vastaja 5: Kaubad lähevad küll kallimaks, nad lihtsalt ümardavad.

Vastaja 8: Mõned odavad kaubad, nendega võib see [ümardamine] juhtuda. Näiteks mingi asi maksab praegu 5 krooni või ajakiri, mis maksab praegu 15 krooni, hakkab maksma näiteks 2 eurot. /.../ Meie [oma raamatupoes] hea meelega nii panemegi, või 2,50. Ostjaid ei heiduta 2,50, sest numbriliselt on see soodne, kuigi tegelikult kaks korda kallim.

Vastaja 6: /märkus: hinnastamise kokkuleppest/ Vaat 10 eurosendi pärast mina lähen teise poodi, mina hakkas siis teises poes käima. Kaotan 20 grammi või liiter bensiini, aga leian koha, kus tõesti on aus ettevõtja ja hakkas seal käima. Siis hakkab juba konkurents toimima ja teised langetavad ka hinnad.

Vastaja 1: Hakata käima nende ausate kaupmeeste juures? Ma ise ei tea, mul ei ole aega.

Vastaja 10: Riigiga hasartmänge ei mängita. Need fondid on praegu... veel miinustes. Nii et mingit garantiid ei ole, et kui olen 65-aastane, siis ma sellelt fondilt midagi saan.

Vastaja 3: Ma arvan, et üleminek eurole saab olema puhtalt psühholoogiliselt raske inimestele. Võtame näiteks pensionärid - ta saab, näiteks, 4500 pensioni. Nüüd hakkab saama 270 eurot. Saate aru, niigi ta oli puruvaene! /.../ Mind see puudutab väga tugevalt, sest ma saan töbörsil veel vähem kui pensionärid.

Vastaja 1: Meedias seda ei ole olnud, sellest räägitakse omavahel. Sest inimesed kardavad, ja seoses eurole üleminekuga hakatakse asju kokku ostma. Kardetakse, et kui euro tuleb, siis on needsamad kaubad on palju kallimad.

Paremaks muutub narvalaste hinnangul nende elus euro tulekuga see, et reisides kaob vajadus rahavahetuse järele – samas leiti, et enamik makseid sooritatakse juba niikuinii pangakaardiga. Ühtlasi on hinnad erinevates euromaades paremini võrreldavad, millel vastajate meelest on siiski ka pahupool, sest annab aimu sellest, kui madal on siinne palgatase muu Euroopaga võrreldes.

Üks vastaja avaldas lootust, et võibolla hakkavad hinnad hoopis langema, kuna ka suurettevõtete jaoks läheb kaubavahetus välisriikidega odavamaks, see ideevälgatus laideti aga teiste grupiliikmete poolt kiiresti maha. Poolnaljaga öeldi ka, et euro kasutuselevõtt peaks vähendama rahavahetusega tegelevate “pättide” sissetulekuid.

Euro tulekuga leiab lahenduse veel üks dilemma – millises väeringus hoida oma sääste.

Vastaja 10: Mul pole rahakotis nagunii raha, ma raha kaasas ei kannan. Võin teile näidata, et see on täiesti tühi. Mul on vaid pangakaart.

Vastaja 8: Aga näiteks bisnis, need, kes tegelevad äriaga? /.../ Kui nemad ei pea enam vahetamise eest raha maksma, vaid hakkavad tegutsema ühtses majandusruumis, siis idee järgi peaks kaup ju veidi soodsam olema.

Vastaja 7: Langevad sissetulekud valuutavahetuspunktidel. Muidugi, mis siis neid pätte toita?

Euro tuleku plusse-miinuseid laiemal tasandil vaagides leidsid Narva grupi osalejad, et siinse venekeelse elanikkonna enesehinnangut see muudatus ei mõjuta.

Riiklikul tasandil toob euro kasutuselevõtt vastajate meelest kaasa mitmeid **ohte**: mitte ei aita, vaid pigem süvendab kriisi. Kardetakse veel, et keeruline olukord teistest eurotsooni riikides (nt Kreeka, aga võimalik,

et tulevikus ka Portugal, Hispaania) võib viia selleni, et euro kaob üldse - ja siis on meie seis topeltraskes. Vastupidise näitena toodi välja Norra, Rootsi, Taani ja Inglismaa, mis on truuks jäänud oma valuutale ja kus majandus on heal järjel.

Vastaja 9: Negatiivne. No võtame näiteks Norrat – rikas riik - nemad ju ei võtnud eurot kasutusele, neil on oma valuuta. Taani – rikas maa, hea maa – neil on ka oma valuuta. Rootsi ka vist ei läinud üle, neil on oma raha.

Vastaja 3: Majanduslikus mõttes sellest mingit efekti ei tule. No vaadake ise, praegu näiteks Kreekas, mis rahutused seal on. /.../ Mis mõtet on vahetada oma valuuta sellise vastu, mis kohe-kohe kukub kokku? Miks mitte jätta kroon näiteks kaheks aastaks veel, ja vaadata mis edasi saab.

Mida Eesti riik aga eurole üleminekust respondentide meelest **võidab**, on konkurentsieelis teiste riikide ees, kasvõi näiteks europrojektide taotlemisel. Veel leiti, et Eesti ei ole nii tugev riik, et omada eraldi valuutat, ning et Eesti krooni tulevik ei pruugi sugugi kindel olla.

Vastaja 7: Ei, ma arvan, et Eesti jaoks on see hea. Eesti ei ole rikas maa, Eesti ei ole kunagi täiesti iseseisev olnud, alati on kellestki sõltuv. Seega miks mitte. Kui me oleksime Rootsi, siis oleks muidugi teine asi.

Vastaja 7: Mina arvan, et siis valuuta on stabiilsem. Mäletate, eelmisel aastal oli kulujutt, ja kõikidest vahetuspunktidest ostsid inimesed kokku eurosid. /.../ Istume siin nagu püssirohu tünni peal ja ootame devalveerimist.

Sõnumid, kanalid ja kommunikatsiooni märksõnad

Teave, mida narvalased eurole ülemineku kohta enim vajavad, on praktilise suunitlusega: millal üleminek täpselt toimub, kui kaua kestab ja kuidas täpselt välja näeb. Täiendavalt tehti ettepanek tutvustada elanikkonnale euroraha väljanägemist, kuivõrd paljud eestimaalased ei ole seda vääringut varem kasutanud.

Ausa hinnastamise kokkulepet puudutav info on vastajate meelest samuti väga oluline ja tuleks paigutada kauplustesse nähtavale kohale ning kirja panna suurte tähtedega, et see kõigile näha oleks. Suures kirjas, nagu eelnevalt mainitud, paluti märkida ka hinnad eurodes kaupluste hinnasiltidel.

Vastaja 1: Seletada, kuidas toimub üleminek, kui kaua see üleminekuperiood kestab, mida tasub karta, mida ei tasu karta. Et inimesed rahuneksid. Kardetakse, et minnakse üle ja kõik, lihtsalt arvestatakse raha ümber.

Vastaja 7: Konkreetselt rõhutada eurole ülemineku kuupäeva. Et ei juhtuks, et ühel ilusal päeval inimene ärkab üles, läheb poodi ilusa sinise paberiga, kus on Lydia Koidula, ja saab tagasi mingeid kommipabereid ja metallringikesi.

Vastaja 10: No see sama kokkulepe aususest, et see suurte tähtedega kõikides poodides seintele pannakse. Hetkel poodides on olemas hinnad ka eurodes, aga need on väga väikeses kirjas. Keegi ei pööra nendele tähelepanu.

Kanaliks, kust hangitakse infot eurole ülemineku kohta ja kus võiks vastavat infot edastada, nimetati kõige sagedamini internetti, lisaks ka muid meediakanaleid. Kanalitest usaldusväärseiks peeti Pervõi Baltiiski telekanalit, aga ka kohalikku raadiot. Samuti toodi Narvas oluliste kanalitena välja kohalikke tasuta jagavaid ajalehti, näiteks Gorod. Et viimast levitatakse aga vaid Narvas, siis soovitati mujale piirkonna asulatesse (Vasknarva jm) jõudmiseks kasutada väljaannet Severnoje Poberežje. Ajalehtedes peaks info olema

edastatud “ühes tükis”, et vältida olukorda, kus inimesel jääb üks ajalehenumber saamata ja siis on ta oluliselt ilma. Terviklik info peaks vastajate hinnangul olema trükitud ajalehe mitmes erinevas numbris.

Mõnel korral toodi välja ka kommertspangad, kust vajadusel telefoni teel teavet saab küsida.

Välimeedias ja bussides soovitakse näha vaid lühikest ja konkreetset infot, näiteks eurole ülemineku kuupäeva.

Narvas võiks vastav info vastajate meelest olla venekeelne, kuivõrd riigi keelest aru saamisega on paljudel linnakodanikel raskusi.

Vastaja 1: Ma kuulaks meediat - telekat ja raadiot, mis seal räägitakse. Internetist vaataks. Kui on konkreetsed küsimused pangaga seoses, siis lähen muidugi pankka. See on alati nii, mitte ainult eurodega seoses.

Vastaja 3: Internetis nagunii kõik juba olemas detailselt – kuidas hakkab tulema. Mis leheküljel, ma ei tea, aga seal on kõige selle kohta infot. Otsin otsinguga „euro“ ingliskeelsete tähtedega.

Vastaja 4: Ja lisaks – seda kõike vene keeles. Asi ei ole isegi usaldusvärsuses, vaid info arusaadavuses.

Kõige enam usaldaks euro-temaatika puhul see sihtrühm endi sõnul Eesti Panga ametlikke avalikke sõnavõtte.

Kohalikke omavalitsusi peeti vähem usaldusväärseks, arvates, et neil on muud kohustused ja nende vastutusvaldkonda kuuluvad teised teemad.

Vastaja 7: Vähetõenäoline, et nad [KOV] usaldusväärset info annavad. Neil on muid kohustusi üle pea. Neil on vaja omad huvid siin endale tagada.

Kaheksast testitud kampaaniasõnumist pälvis narvalaste suurima poolehoiu sõnum number 5 - münt on raha – ole tähelepanelik, sest euromündi väärtus on väiksemast numbrist hoolimata suurem kui kroonil (Монеты – это деньги! Будьте внимательны, потому что ценность евромонет, несмотря на меньшую цифру - больше, чем у крон.). Seda peeti kõige selgemaks ja arusaadavamaks, kusjuures vastajad tegid ettepaneku sõnumit ka piltlikult ilmestada – kujutada võrdlust krooni ja euro vahel.

Kõige enam vastuseisu tekitas sõnum number 7 - euro tulek ei anna põhjust hindade tõstmiseks. Jälgi hindu ja osta sealt, kus hind on õiglane (Введение евро не является причиной для повышения цен. Следите за ценами и покупайте там, где цены пересчитаны правильно.). Sõnum tõstatas kirgliku diskussiooni sellest, et hindu tõstetakse niikuinii. Oluliseks peeti, et selle sõnumi juures või selle asemel oleks ära toodud info ausa hinnastamise kokkuleppe kohta – võibolla isegi näidatud pilti vastava kokkuleppe sõlmimist kinnitavast kleebisest.

Vastaja 7: Tahaks, et oleks siis juures ka see info aususe hinnastamise kokkuleppest. Inimesed peavad teadma, et on olemas selline kokkulepe.

Veel ärritasid vastajaid umbkaudsed ajamääratlused erinevates sõnumites nagu “hiljem”, “enne ja pärast” (pärast mida?) jne. Soovitakse näha konkreetseid kuupäevi, täpseid perioode.

Euroveeb ja eurotelefon on Narvas põgusalt teada vaid üksikutele uuringus osalenutele. Posti teel saadetavate infobuklettide osas olid küll enamasti heakskiitvalt meelestatud, kuid väga oluliseks pidasid vastajad, et tegemist oleks kinnitatud ja riikliku infoga: Eesti Panga poolt saadetud bukletti loetaks, see jäetaks alles, samal ajal kui kõik muu suundub otsejoones prügikasti.

Vastaja 10: Võib [buklette saata] muidugi, aga meil pööratakse hetkel väga vähe postile tähelepanu. Enne, kui ei ilmunud tasuta ajaleht Gorod, ei vaadatud ma üldse postkasti.

Infobrošüür peaks sisaldama näitlikku teavet näiteks sellest, millised eurorahad välja näevad, millised on nende turvaelemendid, samuti jagama juhiseid selle kohta, mida teha ja mida mitte teha vahetusprotsessi käigus, selleks, et tagada asjade sujuvus ja vältida pettusi. Samuti peaks see sisaldama infot paralleelhindade perioodi kohta, pangautomaatide toimimise kohta, selle kohta, kui palju on automaadist korraga võimalik raha välja võtta jne.

Kindlasti peaks narvalaste meelest olema bukletis ära toodud viide sellele allikale, kust on võimalik vajadusel täiendavat teavet hankida.

3. Kolmas sihtrühm - Lõuna-Eesti pensionärid

Sihtrühma kirjeldus:

Sihtrühma kuuluvad mõnes Lõuna-Eesti linnas (v.a Tartus) ja sellega piirnevates valdades elavad pensionärid, kel on vanust üle 64 eluaasta. Nii mehed kui naised. Fookusgrupp viidi läbi Võrus.

Fookusgrupis osalenud:

Vastaja 1: naine, 71-aastane, varem olnud küsitleja, hetkel kulub aeg koduste toimetuste ja pere peale; on pojal Soomes külas käies eurosid kasutanud.

Vastaja 2: mees, 71-aastane, töötanud erinevatel aladel (autojuht, bussijuht, katelde operaator jm), kuulub Keskerakonda, tegeleb maal ja linnas koduste toimetustega; on reisil eurosid kasutanud.

Vastaja 3: mees, 79-aastane, töötanud KEK-is, tegeleb aiapidamisega, varem mänginud lõõtsa; ei ole eurosid kasutanud.

Vastaja 4: naine, 71-aastane, 2 tütre ema (1 töötab, 1 lõpetab keskkooli), põhiliselt tegeleb majapidamisega; ei ole eurosid kasutanud.

Vastaja 5: naine, 69-aastane, pensionil olnud 2 aastat, enne töötas lasteaias, tegeleb aiapidamisega, lisaks käib võimlemas; on eurosid kasutanud.

Vastaja 6: naine, 78-aastane, olnud maaler ja teinud muid töid, suvel aitab poega suvilas; ei ole eurosid kasutanud.

Vastaja 7: naine, 73-aastane, põhiliselt olnud kontoritöötaja, praegu teeb vahel juhutöid, meeldib käsitööd teha; on Soome reisil eurosid kasutanud.

Vastaja 8: mees, 64-aastane, põllumees, varem töötanud mööblitehases ja korstnapühkijana; on käinud Leedust eurode eest autot ostmas.

Vastaja 9: naine, 64-aastane, töötas varem kondiitrina, praegu käib võimlemas ja laulmas päevakeskuses, suvel tegeleb aiapidamisega; ei ole eurosid kasutanud.

Teadlikkus eurorahast ja senine kogemus

Osalenud pensionäridest umbes pooltel on olnud isiklikke kokkupuuteid euroga, lisaks on mõned näinud eurosid televiisorist. Isiklikud kogemused, mis pärinevad valdavalt reisdelt, on olnud üsna põgusad ja nende käigus eurot põhjalikumalt uuritud ei ole. Informatsiooni eurole ülemineku kohta on valdavalt kuulnud raadiost (eriti Vikerraadiost) ja televisioonist. Mitmetel vastajatel on kodus olemas üleminekut tutvustav brošüür pealkirjaga „Tere euro“ ning üks on lugenud selle teema kohta ka Seniorlehest. Seega üldjoontes arvatakse, et euro kohta informatsiooni leidub, aga kuna üleminekuni on veel aega, siis pole kõigesse veel täpselt süvenetud.

Vastaja 1: Aga ega ma siis neid rahasid ei uurinud. Lihtsalt kasutasin ära, mis vaja oli. Mis järgi jäid, vahetasin pangas tagasi ja ma isegi mitte ei vaadanud.

Vastaja 7: Ei saa nuriseda, infot ikka on ja, kui lähemale jõuab, siis tuleb rohkem seda.

Vastaja 4: Ikka Vikerraadiost. Televiisorist ka, uudistesaadetest.

Vastaja 1: Just võtsin tõstsin sealt raamaturiulist asju välja ja „Tere euro“ brošüür tuli kätte ja panin ta kohe eraldi. Kui saab mul see tuba korda, siis ma võtan, hakkam seda asja uurima.

Vastaja 9: Selles Seenioris oli, et pange aga rahad kõik hoiukassasse, küll seal automaatselt ümber vahetatakse.

Teadlikkus üleminekust eurole ja eurost üldiselt on osalejatel küllaltki erinev – mõned teavad euro kohta juba üsna palju, mõned aga pole veel detailidesse laskunud. Rohkem on vestluses osalenud pensionäridel infot euro praegu kehtiva kursi ja pangas vahetamise võimaluse kohta, vähem aga teatakse vahetamise üksikasjadest (mis ajast alates vahetatakse, kui kaua kroon kehtib jms). Mitmel korral ilmnes, et osalejad olid kuulnud mingit tähtjast, aga ei teatud täpselt, mille kohta see kehtib. Ülemineku ajaks määratud 1. jaanuarist 2011 ollakse teadlikud, aga seisukohad ülemineku tegeliku toimumise suhtes on erinevad. Ühelt poolt räägitakse sellest, et Eesti riik on astunud üleminekuks vajalikud sammud ära, teisalt aga nähakse veelgi olulisemat mõju teiste riikide (nt Kreeka ja Portugal) praegusel tegevusel ning Euroopa-poolsetel otsustel.

Vastaja 1: Mingi tähtaeg oli kuus kuud küll, aga ma ei mäleta.

Vastaja 3: Kui majandus mingit ripsi ei tee vahele, siis ei ole midagi muutuda enam.

Vastaja 1: Teistest riikidest ikka ka oleneb see asi, kes väga palju kulutavad seal ära. Siis on asi kahtlane.

Vastaja 7: Eesti on valmis minema ja väga tahab minna, aga mis otsused sealtpoolt tulevad, seda ei tea veel keegi.

Euro-hindade ega ümber arvutamise ega üldjuhul hetkel veel tutvuma hakatud, mistõttu on mõistetav, et proovides Eesti kroone eurodesse teisendada tuleb osalejatel ette mitmeid eksimusi. Ümberarvutamise tarbeks peetakse oluliseks kursi teadmist ja ei välistata ka kalkulaatori kaasas kandmist. Praegust hindade esitamist kahes valuutas on vastajad märganud nii poes hinnasiltidel kui ka kassatšekkidel ning leitakse, et mingi perioodi jooksul on see harjumise mõttes ja pettuste vältimiseks kindlasti vajalik.

Vastaja 4: See [hindade märkimine kahes valuutas] on ikka meie jaoks, et me harjuks ära ja oskaks vaadata seda.

Vastaja 1: Põhimõte on ju selles ka, isegi et nagu hoiatus, et ei hakata täitsa nii suvaliselt hindu tõstma. /---/ Inimesed saavad teha ka häiret, kui on näha, et lihtsalt on hindu tõstetud. Kui kokkuleppeliselt on nii, et ei muudeta kõrgemaks, aga muudetakse. Inimesed saavad seda siis ise kontrollida.

Vastaja 7: Soomes küll käisime jah, muidu üldse ei kujuta ette, mis ta meie rahas maksab. Seal oli kogu aeg väike kalkulaator kaasas.

Eelmisest rahavahetusest meenuvad osalejatele pikad vahetusjärjekorrad, kursi tõttu vähenenud raha hulk ja raha varasemast väiksem ostujõud. Leitakse, et mingeid kogemusi eelmine vahetus andis, aga erilisi kõrva taha pandud nippe välja tuua ei osata. Osalenud pensionärid arvavad, et sarnaselt eelmisele korrale jääb inimestel raha vähemaks ning taolisest raha väärtuse muutumisest võib just vanematel inimestel olla raske aru saada. Vahetusjärjekordade tekkimist aga sel korral ei usuta, sest tänapäeval läheb inimestel kõik raha panka. Samas selgub, et kuigi pensionid kantakse osalejatele pangakontole, eelistavad nad oma igapäevatoimingutes ikkagi sularaha kasutada.

Vastaja 7: Ainult sabas pidi seisma nii kaua.

Vastaja 5: Nii palju andsime ära, aga nii vähe saime tagasi. /---/ Minu emal oli matuseraha pandud 5000 rubla. See oli minu arust tol ajal nii suur raha. Ja kui me siis ütlesime talle, et sul on 500 krooni pangas, siis ta oli ehmatanud nii ära. Ta ei saanud sellest asjas aru.

Vastaja 9: Vähemalt selle eest midagi osta ei saanud, nii kalliks läksid asjad, kui rahad ümber vahetati. Ja tuleb samamoodi.

Vastaja 7: Mulle ei meeldi kaardiga. Ma tahan ikka, et mu raha oleks minu oma käes. /---/ Kaart on sunnitud olukord täitsa. Ma pean sellega kuigivõrd kaasa minema.

Hoiakud, hirmud ja ootused

Lõuna-Eesti pensionäridega vesteldes tuli selgelt esile, et praegu kehtivasse Eesti rahasse suhtutakse väga soojade tunnetega ning seda ei taheta euro vastu vahetada. Eesti krooni hinnatakse just seetõttu, et kroon on oma ja seostub meie riigiga. Lisaks peetakse krooni eurost ka visuaalselt ilusamaks. Eesti krooni taolise emotsionaalse väärtuse juures on arusaadav, et eurosse, mis on uus ja võõras, suhtutakse pigem eelarvamusega. Skeptilist suhtumist euro tulekusse näitab ilmekalt asjaolu, et osalejad näevad muutustes valdavalt miinuseid ning seal kõrval ainult üksikuid võimalikke plusse. Kui kõrvutada riigi- ja isikutasandi positiivseid ootuseid, siis pigem nähakse euro tulekust kasu riigile, vähem aga üksikisikule.

Vastaja 7: Ta on oma ja ta on ilus raha. Ta on kunstiliselt kujunduselt niivõrd armas.

Vastaja 3: Koidula pilt on – oma maa inimene, oma küla inimene. /---/ Nagu kodumaa tunde [tekitab]. /---/ Euroga võib tulla hulk aega – võõras mis võõras, mis ei kohane ära nii ruttu.

Vastaja 8: Kroon on igatahes ilusat värvi. Euro on hall ja luitunud.

Vastaja 3: Materiaalset vahet pole midagi. Mitte midagi. Esimene aasta on selline okkiline, aga pärast harjud ära./---/ [Igapäevaelus] ei muutu midagi.

Vastaja 7: Ei taha [eurot]. See on jälle mingi globaliseerumine. Mingi osa omariiklusest me kaotame ju sellega. Oma raha, see on oma riigi üks tunnustest. /---/ Ta võib olla riiklikus mõttes [kasulik] ja mul ei ole nii palju teadmisi, et sellest kohast otsustada – finants, majandus ja riigi seisukohast ja riikide vahelised suhted. Hea küll, oodatakse nüüd investeringuid ja selle peale on pandud palju lootuseid. Ma saan tollest aru, aga inimeste seisukohast võiks siseriiklikuks ikka jääda see oma Eesti kroon kehtima.

Vastaja 3: Lõppkokkuvõttes on ikka niimoodi, et kõik muutused eakatele inimestele on ikka kahtluse all, et kas ta läheb sinna poole või läheb... [näitab kätega kahes suunas]. /---/ Viletsust näinud ja teame sellest neid ohakaid noppida.

Inimese seisukohast nähakse euro tuleku ainsa **positiivse küljena** reisimise lihtsamaks muutumist, sest enam pole vaja raha vahetada. Pangalaenudega seostuvaid euro eelised osalenud pensionärid aga ei näe, sest neil laene ei ole ja seetõttu neid antud teema ei puuduta.

Vastaja 3: Siis oleme üldse selle maailma jaoks universaalsed. Ükspuha, kus me läheme, võtad taskust siit, ostad sealt.

Vastaja 8: Meile ei antagi [laenu], kui tahadki võtta.

Euroga kaasnevateks inimese tasandi **negatiivseteks külgedeks** peetakse üldist hinnatõusu, segadust seoses uue kursiga ja eurode kasutamise ebamugavust. Kõige enam kardavad osalenud pensionärid kahte asja: 1) euro kurssi muudetakse enne rahavahetust, kuigi hetkel on antud lubadus praegust kurssi säilitada;

2) hindu ümardatakse inimese kahjuks ja selle tulemusel hinnad tõusevad. Hinnatõusu indikaatoritena tajutakse kütuse, elektri, ravimite ja mõningate toidukaupade suurenenud hindu. Seejuures tuuakse veel välja, et elektri- ja bensiinihindade tõus omakorda tingib teiste kaupade hinnatõusu. Vestluse käigus selgub, et sellist ettevaatlikku ja kartlikku suhtumist rahavahetusse ja selle mõjudesse tugevdab praegune majanduslikult raske aeg.

Vastaja 8: Praegu ütlevad küll, et ei muutu kurss, aga kindlasti muudetakse. Meie kahjuks.

Vastaja 5: Aga nad [valitsus] on palju lubanud, aga ikkagi on teinud teisiti.

Vastaja 9: Kasvõi kui järgi mõelda, mis praegu on, kõik sellised sendid need kaovad ära ja kõik ümardatakse ja kõik läheb ju kallimaks.

Vastaja 7: Elu läheb kallimaks. /---/ Ega siis kauplus loll ei ole. Ta hakkab praegu juba tõstma.

Vastaja 3: Kui see euro oleks tulnud meie majanduse tõusu ajal, siis keegi ei viriseks. Raha oli siis käpaga [võtta]. Aga vot, kui see mõõna ajal tuli, siis igapäev mõtleb, et selle viimase 10 kroonikese võtab mul käest ära. Selline asi ka kummitab inimesi.

Vastaja 6: Temast ei ole ju kasu mitte midagi. /---/ Mul on üks tuttav Belgias. /---/ Ta ütles, et nendel, kellel väga vähe oli, need jäid kindlasti vaesemaks ja kümne aastaga ei ole need inimesed veel kosunud. Sellele ei tähenda see suurt midagi, kellel palju raha on.

Vastaja 3: Kas läheb bensiin kallimaks või läheb elekter, siis kaubad ka lähevad. Järellainetus.

Fookusgrupis osalejad peavad eurode kasutamist kroonidega võrreldes ebamugavamaks, sest paberraha asemel tuleb enamjaolt kasutada münte ning paberrahad on erinevas mõõdus. Eriti keeruliseks peetakse uute rahade kasutamist just uue valuuta algusajal, sest rahatähed on võõrad ja vajavad harjumist. Mitmed osalejad mainisid ealisest spetsiifikast tulenevalt asjaolu, et müntidega arveldamise muudavad keerukamaks väikesed numbrid, mida on nõrgema silmanägemise korral raske lugeda.

Vastaja 7: Aga kui nüüd eurodes tulevad need tohutud mündid. On mul see peotäis seal taskus, siis annab mul otsida. Ma pean prillid ette sättima, kui ma tahan kaupluses neid lugema hakata. Sellepärast, et esimene paberraha on ju 5-eurone. Teised on kõik mündid.

Vastaja 6: Ei saagi poodi minna. Mul ei ole selliseid prille, võta luup ühes. See on vanadele inimestele igavene nuhtlus.

Vastaja 4: [Eesti krooniga on] palju lihtsam ümber ka käia. Kõik on ühesuurused ja mahuvad ilusti kotti ära, ei ole midagi vaja mitut.

Vastaja 4: Alguses tuleb ikka väga tähele panna neid rahasid. Alguses tuleb palju harjuda ja mõelda ja arvutada eurodele üleminekul.

Riigi vaatenurgast suhtuvad osalenud pensionärid eurosse veidi optimistlikumalt, aga ka siin ollakse **positiivsetest mõjudest** rääkides küllaltki kahtleval seisukohal. Kõige enam usutakse võimalusse, et euro tulek võib suurendada usaldust Eesti majandusse. Samas ei olda kindlad, et meie majandus euro tulekust stabiilsemaks muutub, sest euro iseenesest ei ole mingi imerelv.

Vastaja 7: No usaldus küll, see on ainuke.

Vastaja 8: Võib-olla peetakse [stabiilsema majandusega riigiks], aga see võib ainult jutt olla.

Vastaja 3: See ei tõsta meie toodangut, ekspordi.

Vastaja 7: Ma kujutan ette, et need eksport ja import ja need käivad ikka eurodes juba, need lepingu ja maksimised. Ei usu, et ta oleks nüüd üks imerelv, et meie majandus nüüd sellega paraneb.

Oluliseks riiklikuks **negatiivseks küljeks** on vestluses osalenute arvates suured rahalised kulud, mis euro kasutusele võtmise protsessiga kaasnevad. Teisalt muudab osalejaid kõhklevaks asjaolu, et euro jätkuv stabiilsus pole sugugi garanteeritud, sest viimasel ajal on ühisraha kindlus nende hinnangul kõikumata hakanud.

Vastaja 1: Riigil on praegu väga suured kulud üleüldse selle vahetamisega ja selle raha trükkimise ja toomisega ja turvaga ja kõige sellega. Need on ju väga suured kulutused üleüldse. Miljonid lähevad kõigepealt üleüldse selle protseduuri tegemiseks.

Vastaja 7: Ja ega siis euro stabiilsuse peale ka ei saa kindel olla. Tema väärtus ka dollari suhtes võib ju muutuda nagu see Kreeka olukord praegu juba võib seda asja muuta.

Eraldi teemana püstitati vestlusingis rahavahetusega kaasnevate pettuste võimalikkus. Arutelus selgus, et osalenud pensionärid eriti ei karda rahavahetusega kaasnevaid pettuseid, aga samas peetakse nende esinemist võimalikuks. Valeraha vastu kaitsmise vahendina nähakse arveldamist panga kaudu, et vältida sularaha.

Vastaja 3: Ei usu [pettuseid], see on riiklikul tasandil ära reguleeritud. /---/ Üks oht võib küll olla. Mina ei tunne eurot hästi. Kopeeritakse vaeleurosid ringi. Sa võtad väga hea meelega need vastu ja pärast tunned, et ei ole. Neid koidulasid tunned väga hästi juba. Seal sind nii väga alt ei vea.

Vastaja 5: Võib hakata arveldama kaardiga, panga kaudu kõik, otsekorraldused ja asjad. Suuri oste teha ka kaardiga. Siis vast ei eksi.

Hinnastamise kokkuleppe põhimõtte, mis peaks ostjatele sisendama kindlustunnet, et hindade teisendamine on toimunud õiglaselt, on tuttav ühele osalejale. Põhimõttega tutvumise järel suhtuvad mõned osalejad sellesse lootusrikkalt, valdav osa aga ei usu taolistesse lubadustesse. Lõpliku seisukoha võtmiseks tuleb nende hinnangul see aeg ära oodata ja vaadata, kas teisendamine toimub ausalt või mitte. Ülejäänud kauplustega võrreldes, millel hinnastamise kokkuleppe märgist ei ole, nähakse osalenud ettevõtteid siiski positiivsemas valguses ja leitakse, et see võib antud kaupluse äritegevusele soodsalt mõjuda.

Vastaja 1: Aga jääme lootma ikka. Jääme lootma.

Vastaja 8: See ei ole reaalne ju. Milline kauplus hakkab endale kahju tegema?/---/ Hea küll, kuu aega vast on inimese kasuks, aga kolme kuu pärast on juba tõstetud.

Vastaja 3: Ta mõtlebki, et harjutada teid sellega. Siis tõstab tasakesi. /---/ Siis ei ole nii valus enam.

Vastaja 1: Eks selle kokkuleppe üle on ikka mingi kontroll ka. Ega siis ei ole ainult nii, et nüüd arvatakse, et paneb meelega hinna ja ei ole.

Vastaja 9: Sellega ta saab endale kliente. Tasub olla natuke aus, aga rahvast käib rohkem. Sellega võidab ta tegelikult.

Sõnumid, kanalid ja kommunikatsiooni märksõnad

Üldjoontes on fookusgrupis osalejad arvamusel, et euro kohta on informatsiooni piisavalt, aga praktilist teavet vahetamisprotsessi kohta võiks nende hinnangul olla rohkem. Rahavahetuse kohta tekkivate küsimustega pöördusid osalejad enda sõnul esmalt oma kodupanka, aga ka lähedased inimesed (nt lapsed) võivad olla nendeks isikuteks, kelle poole küsimustega pöörduda. Üldistest infoallikatest peetakse sobivateks raadiot, televisiooni, euro-teemalist brošüüri ja ka kohalikke ajalehti. Kogu vajalikku infot

sisaldavat brošüüri hinnatakse just seetõttu, et kui see postiga koju tuleb, siis on info alati käepärast. Euroinfotelefonist ei ole keegi osalejatest siiani kuulnud, aga kui see info oleks olemas, siis vajadusel võib-olla helistataks. Internetti vestluses osalejad ei kasuta.

Vastaja 4: Rohkem ikka jah nagu vahetuse osas. Rohkem praktilist laadi infot.

Vastaja 1: See [brošüür] jääb kohe sul koju ja on käepärast.

Vastaja 7: Ikka raadio ja televiisor on meie jaoks põhiline, mis koju tuleb ja sulle räägib.

Vastaja 1: Kui tuleb mingi eriolukord, võib-olla kasutaks [euroinfotelefoni]. Niisamuti nagu on see perearsti nõuandenumbr. Kui vaja on, siis kasutad, kui ei ole vaja, siis ei kasuta.

Fookusgrupis osalejatel paluti hinnata erinevate asutuste usaldusväärust rahanduse ja majanduse küsimustes. Kõige enam tekitab pensionärides usaldust Eesti Pank. Kommertspankadesse seevastu suhtuvad mõned osalejatest seniste kogemuste põhjal teatava umbusuga. Rahandusministeeriumi puhul arvati, et viimane keskendub rohkem riigi ja vähem üksikisiku huvidele. Kohaliku võimu esindajate osas ei olda kindlad, kas neil on piisavalt teadmisi, et euro-teemadel usaldusväärusel tasemel sõna võtta.

Vastaja 6: Keda sa veel rohkem usud, kui usud panka.

Vastaja 8 (Eesti Panga kohta): Rohkem [usaldusväärne] kui välismaalased.

Vastaja 5 (oma panga kohta): Ühesõnaga, nad ei teatanud ka ette, kui nad selle [intressi] maha võtavad. See on põnev. Pank võib tõesti teha, mida ta ise tahab.

Vastaja 1 (Rahandusministeeriumi kohta): Nemad ajavad vast rohkem ikka riigi tasemel asja, aga eraisikuteni... ma ei usu.

Vastaja 8 (vallavanema/ linnapea kohta): Vaevalt, et toogi teab.

Kõneldes avaliku elu tegelastest, kes võiksid inimestega rahanduse teemadel rääkida ja kes oleksid usaldusväärsed, nimetavad osalejad mitmeid õppejõude, aga ka mõnesid poliitikuid ja telesaatejuhte. Meelelahutajate osas lähevad osalenute arvamused siiski lahku, sest leitakse, et selles valdkonnas tegutsevatel inimestel ei pruugi olla piisavalt teadmisi, et taolistel teemadel sõna võtta. Usaldusväärse kõneisiku jaoks vajalike omadustena paistavadki silma ennekõike tema teadmised, analüüsivõime, silmaring ja ausus. Lisaks võib usaldusväärst suurendada ka kohalik päritolu. Mõned inimesed jäetakse esile tõstetavate kõneisikute ringist välja seetõttu, et nad on ühiskondlikest tegemistest kõrvale jäänud või neil ei ole piisavalt toetajaskonda.

Vastaja 1: Ma usun, et kui nii suvaliselt võtma hakata, siis ega iga inimene ei pääse üldse neile teadmistele ligi. Mina kahtlen selles. Sa pead ikka majanduses või rahanduses olema pädev ja sa pead oleme pidevalt töötanud seal või ühe sõnaga pidevalt analüüsinud, siis sa oskad tuua võrdlusi.

Fookusgrupis osalejatel paluti hinnata kaheksat erinevat kampaaniasõnumit ning nende seast välja valida sõnum, mis on vastaja jaoks kõige enam kindlustunnet tekitav või oluline. Järgnevalt on esitatud kolm kõige enam pooldatud sõnumit ning mõtted, mida antud väited osalejates tekitasid.

Kõige enam eelistati 8. sõnumit: „Eurole üleminek on kõige mugavam, kui hoiad oma raha pangas. Too kroonid ja sendid panka, siis pole ise midagi vaja teha, sest sinu raha vahetatakse kontol eurodesse automaatselt ümber.“ Antud sõnum meeldis osalenutele oma selguse tõttu, aga reaalselt selle soovitus järgi talitamise vajalikkuses nad eriti veendunud ei olnud. Raha panka viimisest rääkides selgus, et inimestel on erinevad arusaamad, mille eest pank teenustasu võtab ja mille eest mitte, ning mõned osalejad kartsid, et raha panka viimise eest tuleb lisaks maksta.

Vastaja 7: See on väga arusaadav. Lihtne ja selge.

Vastaja 1: Võib-olla kulub sularaha peost äragi, võib olla hea.

Vastaja 2: Kas ma nüüd tolle pärast jookseksin. Ei tea, ei oska ütelda. Ta on nii jäetud, mis pandud, mis jäetud, ja olgu siis nii.

Vastaja 1: Kui seal mõlemad rahad kehtivad teatud aeg, siis saab ära kulutada ja poodi eraldi ära viia. Mis seal siis ikka. Ärimehe ja firmad las need mõtlevad, kuidas nemad teevad.

Vastaja 5: Kui nad lubavad vahetada tasuta, siis on ju ükskõik, kas ta on mul veidike seal kodus või on seal pangas.

Aino: Oi, nüüd nad tahavad ju panka viimise pealt jälle teenustasu saada. Kui ma viin 20 krooni panka, siis nad võtavad 30 krooni teenustasu.

Mitmeid pooldajaid leidis ka kahele esimesele sõnumile: „1 – Rahavahetus on tasuta, lihtne ja sellega pole kiiret - kõik kroonid vahetatakse ümber piiramatus koguses, ametliku kursiga, teenustasuta ja tähtajatult“ ja „2 – Vahetuskurss krooni ja euro vahel on nüüd ja hiljem 15,6466“. Nende mõlema sõnumi sisu on osalejatele üldjoontes tuttav ja oluline, aga ei olda kindlad, kas praegune ametlik kurss ikka jääb vahetuse ajaks ka samaks. Osalejate soovitusel on, et esimeses sõnumis tuleks täpsustada mõistet „ametlik kurss“ ning teises krooni ja euro vahelise kursi suunda.

Vastaja 1: See [1. sõnum] on ju selge. Siin on öeldud teenustasuta ja tähtajatult.

Vastaja 3: Enam-vähem teada. See mõiste hõljus juba hulk aega. Siin enam midagi uut ei ole.

Vastaja 5: Ametliku kursiga või käesoleva nagu praeguse kursiga? Ametlikku võib muuta ju tegelikult. Ametlik võib olla just vahetamise ajal.

Vastaja 7: Sellest võib aru saada, et kummale poole. /---/ Siin [2. sõnumis] peaks olema tõesti, et mille kasuks, krooni või euro kasuks. See sõnastus juurde.

Ülejäänud sõnumite kohta tasub veel esile tõsta, et neljanda sõnumi puhul eelistati valdavalt esimest sõnastust (Muutub rahanumber, aga mitte vara väärtus – palgad, pensionid ja säästud nagu ka hinnad arvestatakse lihtsalt ümber teise vääringsusse ametliku kursiga), sest mõõdupuust rääkimine on mitmetähenduslik ja seetõttu segadust tekitav. Kuuenda sõnumi (Euro säästab raha – laen, reisimine ja välismaksud on euroga odavamad, sest hinnavõrdlus on lihtsam, ülekandetasu väiksem ja valuutavahetust pole vaja) teema on pensionäridele võõras ja seetõttu jääb ka sisu kohati arusaamatuks.

Vastaja 7: Too [4. sõnumi teine sõnastus] on väga üldine jah. Too ei räägi rahast. Mõõdupuu võib mitme asja kohta olla.

Vastaja 8: Sellest [6. sõnumist] ma ei saa küll aru. Kuidas ma seda raha saan?

Vastaja 7: [6. sõnum] ei ütle mulle mitte midagi. Ei säästa tema minu raha, kui mina ise oma raha ei säästa.

Vastaja 9: Seal [6. sõnumis] on kohe ilusti kirjutatud, et kellele [on väärtus]. Teatud inimestele.

4. Neljas sihtrühm – madalalpalgalised tallinlased

Sihtrühma kirjeldus:

Madalalpalgaline, madala haridustasemega Tallinna ja Tallinna lähiümbruse elanik, alg- või põhiharidusega, netosissetulek 4000 krooni pereliikme kohta või alla selle, emakeel eesti keel. Nii mehed kui naised. Kokku viidi sihtrühmas läbi kaks fookusgruppi – eestikeelne ja venekeelne.

Eestikeelses grupis osalenud:

Vastaja 1: naine, 35-aastane, nelja lapse ema, dispetšer taksofirmas.

Vastaja 2: mees, 67-aastane, pensionär, hobiaiapidaja, endine filminduse valdkonna töötaja.

Vastaja 3: naine, 21-aastane, väikelapsega kodune, viimased pool aastat otsib tööd.

Vastaja 4: mees, 18-aastane, õpib Tallinna Polütehnikumis elektrikuks.

Vastaja 5: naine, 21-aastane, haiglatöötaja.

Vastaja 6: naine, 48-aastane, kaheksa lapse ema, klienditeenindaja fotopoes, lisaks teeb juhutöid.

Vastaja 7: naine, 49-aastane, viie lapse ema, hetkel töötu.

Vastaja 8: mees, 16-aastane, õpib Tallinna Kunstigümnaasiumis.

Venekeelses grupis osalenud:

Vastaja 1: naine, 19-aastane. Õpib, soovib saada disaineriks. Peab end poliitikahuviliseks.

Vastaja 2: mees, 24-aastane, elektrik.

Vastaja 3: mees, 49-aastane, tegeleb ehitusega.

Vastaja 4: naine, 45-aastane, koristaja.

Vastaja 5: naine, 18-aastane, õpib 11. klassis.

Vastaja 6: mees, 19-aastane, muusik.

Vastaja 7: naine, 16-aastane, õpib 10. klassis, tantsija.

Vastaja 8: naine, 44-aastane, koduperenaine.

Vastaja 9: naine, 59-aastane, haiglatöötaja.

Vastaja 10: naine, 26-aastane, ema ja haiglatöötaja.

Teadlikkus eurorahast ja senine kogemus

Enamik uuringus osalenud sihtrühma esindajatest omab mingit kokkupuudet euroga ja kõik on Euroopa ühisraha näinud. Valdavalt ollakse seda kasutanud reisimisel, eeskätt lähiriikides käies. Enamasti teatakse, et euromündid on erinevates liiduriikides erineva kujundusega, paberraha osas esineb laharvamusi.

Ka Eesti krooni ametlik kurss euro suhtes on vastajaile suurusjärgus teada, eksiti vaid komakohtadega. Küll aga ei ole kõik teadlikud sellest, millise kursi alusel raha vahetada saab.

Vastaja 2, eesti: Suhteliselt vähe olen kasutanud, Soomes. Esiteks raha on vähe, ja teiseks saab ka kaardiga maksta.

Vastaja 8, vene: Aga ma üldse kuulsin, et kui vahetatakse, siis 18-ga.

Vastaja 3, eesti: Oleneb valuutavahetusest, need kursid on nii erinevad.

Eurole ülemineku protsessi kohta on teadmisi vähem. Vastajatele teadaolevail andmeil pole euro kasutuselevõtu kuupäev sugugi kindel (vestlusest käisid läbi nii aastad 2010, 2011, 2012 kui 2013, ja kuupäevad 1. jaanuar, 10. juuli jms). Samuti ei teata, kui kiiresti üleminek toimub, kui kaua kehtib Eesti krooni sularaha ja millised teised igapäevaelu muudatused ees ootavad. Valdavalt on siit-sealt kõrvu jäänud üksikud infokillud, mille baasil kogu pilti kokku ei osata panna – ega tahetagi, sest leitakse, et euro tulekuni on veel piisavalt palju aega, et praegu mitte oma pead vaevata. Vaid üksikud respondendid olid detailidega kursis.

Vastaja 6, vene: Lugesin et juba esimesel jaanuaril vahetatakse. Ja tekkis küsimus, et kui detsembris käin tööl siis, no palk on tavaliselt 14-15 kuupäeval järgmisel kuul, siis mis valuutas ma selle saan? Kas kroonides või eurodes? /.../ No kui ma saan 2000 krooni muidu palka, siis saan 2000 eurot.

Vastaja 2, eesti: Praegu on väga segane, igaüks räägib erinevat juttu. Seda otsustatakse Euroopas.

Vastaja 3, vene: Automaatselt vahetatakse pankades. Need kroonid, mis on sulas, võid poodi anda, poes ju samuti arveldatakse nende rahadega. Aga kusagil pool aastat või nii saad kasutada poes.

Vastaja 4, eesti: Midagi tean nendest asjadest, aga pole ka väga huvi tundnud. Tuleb, siis tuleb. /.../ Sellega on aega veel.

Vastaja 5, eesti: Ah, ma ei ole eriti huvi tundnud selle vastu. Mingisugused pealkirjad on internetiportaalides olemas, aga sealt ma kerin väga kiiresti edasi. Liiga keeruline jutt. Siis kui paanika lõpuks tuleb, küll ma siis uurima hakkam.

Mõlemas grupis osalejad on märganud, et mitmetel arvetel ja suuremates kauplustes hinnasiltidel on summad juba praegu märgitud kahes vääringus. Üldiselt nõustutakse, et sedasorti info on vajalik ja aitab inimestel euro tulekuks valmistuda, kuid praktikas ei jälgi praegu eurohindu veel mitte keegi. Eesti grupis käidi lausa välja mõte, et võib-olla on eurohinnad mõeldud Eestit külastavatele välismaalastele, mitte meie endi tarvis. Vene grupp rõhutas, et hinnad eurodes on märgitud nii väikeses kirjas, et seda ei pane tihtipeale tähele. Leiti, et mida lähemale eurole, “seda suuremaks peaks kiri minema” – või olema muud moodi, näiteks teise värviga, eristatav.

Vastaja 6, vene: Siis ei ole vahetuse hetkel nii suur imestus, tead milline hind tuleb. Ei ole paanikat.

Vastaja 1, vene: See on seal all väiksemas kirjas ja paljud inimesed ei vaata seda.

Vastaja 1, vene: Meie jaoks on ta kasulik, aga inimesele, kes tuleb väljast poolt siia, temale on see väga vajalik. Tema oskab siis oma ressursse määratleda.

Vestluse jooksul läbitud väike “test”, kus osalejatel paluti paar tuntud kaubaartiklit (Kirde sai, Tere piim, bensiini 95 liiter) teisendada kroonidest ümber eurodesse, kulges mõlemas grupis edukalt: peastarvutamine toimus üsna kiiresti. Küsimusele, kuidas arvutustehe tegelikkuses välja nägi, ei osatud aga vastata – pigem arvutatakse umbes kui täpselt, vajadusel võetakse appi (mobiiltelefoni)kalkulaator.

Vastaja 1, eesti: Tänapäev ei sunni veel seda euro senti taga veeretama. Inimesed võtavad asja konkreetsemalt, siis kui juba käes on, siis juba peab.

Teadmised ja hoiakud, mis sihtrühma esindajatel eurost tänase seisuga on, baseeruvad peamiselt meedias räägitule, aga ka teiste riikide kogemusele ja suust suhu levivale jutule. Mitmed kinnitasid, et neile, kes asjast huvitatud, on teavet juba praegu piisavalt.

Vastaja 2, eesti: Kindlasti on räägitud. Millal tuleb, kuidas vahetatakse, millal vahetatakse, kuidas ta mõjub majandusele, kuidas turismile. Sellest on juttu olnud igal pool.

Vastaja 9, vene: No 100% kõik ajakirjad ju kirjutavad.

Vastaja 6, eesti: Infot ma küll kuskilt otsinud ei ole. Nii palju kui poes räägitakse, kui pilte käiakse tegemas. Üks räägib ühte, teine teist juttu. Mõni ütleb, et siis lähedavad poes hinnad kõrgeks. Mõni ütleb, et ei tea mis sellest rahast üldse välja tuleb ja kas tuleb.

Eesti grupp mainis infoallikatena raadiot, televiisorit, internetti ja ajalehti, ilma konkreetseid nimesid nimetamata. Vene grupp lisas omalt poolt konkreetsemaks minnes Delfi, interneti otsingusüsteemid ja siinsed venekeelsed raadiokanalid.

Hoiakud, hirmud ja ootused

Nii eesti- kui venekeelse grupis osalejad hindavad kõrgelt Eesti krooni kupüüride kujundust ja kinnitavad, et tegemist on väga ilusa rahaga. Mõlemas grupis seostus kroon ka nende kultuuritegelastega, keda rahatähtedel on kujutatud (Lydia Koidula, K.E von Baer, "luuletajad ja maletajad").

Peamised märksõnad, mis eesti vastajatel krooniga seostusid, on "meie riigile omane", "kõige ilusam raha", "meie raha", "lähedane", "omane".

Vene grupis nimetati krooniga seoses selliseid märksõnu nagu "kõige ilusam raha", "meie oma", "originaalne", "ilma selleta on midagi puudu". Selgelt omab Eesti kroon emotsionaalset väärtust ka vene vastajate jaoks.

Vastaja 9, vene: Ka Venemaal öeldakse, et meil on ilus raha.

Nooremad vastajad olid sagedamini seisukohal, et Eesti kroon on küll lähedane ja oluline, kuid selle käibelt kadumine ei ole kuigi suur emotsionaalne löök.

Vastaja 5, eesti: Ma olen sellega nõus, et ta on ilus, aga samas mingit meeletut tähendust... raha on raha.

Vastaja 8, eesti: Minu jaoks pole vahet eriti, kas kroon või euro. Raha on raha.

Vastaja 7, vene: Ma ei näe erinevust. Ma tunnen, et see puudutab pigem minu vanemaid kui mind.

Eurorahaga aga toodi eesti grupis välja järgmisi seoseid: Euroopa, euroremont, võrdsus euroliidu riikide vahel, ühtlane, majanduslik mugavus, erineva suurusega rahatähed.

Vene grupis mainiti järgmis märksõnu: erineva suurusega kupüürid, "lihtsalt paber", riikide ühendus, rahvusvaheline valuuta, Euroopa hinnad.

Kummaski grupis ei olnud ühtset seisukohta selles küsimuses, kas euro tulek on tavainimese jaoks pigem positiivse või negatiivse alatooniga, samuti oli selles sihtrühmas teistega võrreldes rohkem inimesi, kes jäid neutraalsele seisukohale.

Vastaja 8, vene: No kui hinnad jäävad samaks, siis põhimõtteliselt ei muutu midagi. Kõik muretsevad selle pärast, et hinnad muutuvad. See on ainus asi. Ülejäänud on väiksed asjad.

Vastaja 6, eesti: Ma arvan, et mitte midagi ei muutu. Ainult nii palju kui ma reisin Rootsi või Soome, on mul endal lihtsam ja natuke nagu parem.

Vastaja 1, eesti: Me oleme hullemaidki asju üle elanud, see euro on pisiasi.

Isiklikul tasandil kaasnevad vastajate meelest euro tulekuga vaid kaks peamist **meeldivat aspekti**: rahavahetuse vajaduse kadumine reisimisel ja hindade parem võrreldavus erinevates maades. Mitmed usuvad, et raske on ainult alguses ja kui teised riigid on üleminekuga hakkama saanud, küllap saab siis ka Eesti. Eestikeelses grupis leiti, et eestlane on paindlik ja lepib niikuinii kõigega.

Vastaja 5, vene: No ma näen ainsa plussina seda, et kui lähen teisele maale, siis on praegu vaja raha vahetada. Siis on mugavam. Ja kui lähed sinna, kui on euro, siis orienteerud hindades paremini.

Vastaja 2, eesti: Ma mõtlen seda, et need kes sõidavad ringi ja reisivad, see on ju palju mugavam ühise valuutaga arveldada kui hakata igas riigis vahetama. Aga muidu ei anna midagi.

Vastaja 6, eesti: Ma ei süvene eriti palju nendesse asjadesse, mul ei ole aega. Mul on muid probleeme üle pea. Tuleb mis ta tuleb, hakkama on ennegi saadud ja saab nüüd ka.

Vastaja 5, eesti: Eesti rahvas ongi selline üsna vaikne, et ah, noh, hea küll, lähme siis.

Küll aga ollakse veendunud, et igapäevaelus kaasneb euro kasutuselevõtuga **mitmeid ebamugavusi**, alates "raskest rahakotist" ja tüütutest mündikogustest kuni liiga suuremõõtmeliste rahatähtedeni.

Vastaja 2, eesti: Mis võib ebamugavamaks minna, on et nagu keskajal käid, tengelpung on müntidega kaasas.

Vastaja 6, vene: Eurod on üldse ebamugavad suuruselt, raskuselt. /.../ Ebamugav on neid isegi vaadata. /.../ Kallis valuuta, aga ebamugav.

Vastaja 5, eesti: Kindlasti kuskil järjekordades seista, et raha vahetada, mingit ebamugavust tekitab.

Nagu teisteski gruppides, toodi kõige olulisema **hirmuna** välja hinnatõus. Siingi toetutakse seisukohtade kujundamisel valdavalt teiste eurotsooni riikide kogemusele. Igapäevaselt kasutatavad indikaatorkaubad, mille järgi hindade taset jälgitakse, on muuhulgas bensiin, ravimid, mõned toidukaubad, alkohol, sigaretid, aga ka näiteks lastemähkmed.

Samuti kardetakse harjumisperioodil kogenematuses tulenevalt ise eksida (nt sentidega arveldamisel) või siis hoopis petta saada. Jällegi ilmutatakse muret vanemate inimeste pärast, kartes, et nende jaoks on sularahavahetus kõige keerulisem.

Mõned vastajad leidsid, et kuna euro tavainimese jaoks otseselt mingit muutust paremusele kaasa ei too, siis ei näe nad üleminekul üldse mõtet.

Vastaja 2, eesti: Soomes ikka on aastate jooksul see elukallidus tõusnud. Ma ei tea, kas nüüd euro pärast.

Vastaja 5, eesti: Enamuses Euroopast on see hinnatõus olnud.

Vastaja 6, vene: Euroga nagunii pannakse kõik maksma selliseid hindu nagu teistes maades. 100% samad nagu näiteks on Soomes hakkavad olema hinnad siin.

Vastaja 3, eesti: Alguses tundub odavam. Nagu Eesti rahaga oli, et hästi väikse raha eest sai hästi palju asju.

Vastaja 1, vene: Vead, sassiminekid. Lähed poodi ja ei oska veel eurodes arvutada.

Vastaja 3, eesti: /märkus: kartusest sularahavahetuse käigus petta saada/ No oletame, et sul on suur summa käes. Peast arvutaja eriti ei ole ja arvutit ka käe pärast pole. Mis sa siis teed?

Vastaja 6, eesti: Vanainimestel tekib probleem. Praegu vanad inimesed, kes minu poes käivad, nendel on ikka kopikad. Mitte sent aga kopikas.

Vastaja 5, eesti: Minul ei ole sellest mitte mingisugust otsest kasu. /.../ Minu meelest see on lihtsalt üks väga mõttetu vahetus.

Mõlemas vestlusgrupis tõstatas ka teema sellest, kuidas tuvastada valeraha. Vene grupis nimetati mitmeid nippe, kuidas võltsingul ja originaalil vahet teha: vastu valgust vaatamine, turvaniidi olemasolu tuvastamine, paberi katsumine. Kindlaim viis end pettuste eest kaitsta on vene vastajate sõnul kauplustes tähelepanelik olla ja raha kindlates kohtades ametliku kursiga vahetada. Ka eestlased nimetasid võimalike kontrollelementidena vesipilte, turvaniite, paberit. Mõlemakeelsed vastajad usuvad, et raha pangas hoida, kus see arvel automaatselt eurodeks konverteeritakse, on kindel viis mitte petta saada.

Vastaja 6, vene: No kui oleks võlts, siis on paber hoopis teistsugune, õhem.

Vastaja 1, eesti: Juba see paber on teistsugune.

Küsimusele ausa hinnastamise kokkuleppes vastasid üksikud osalejad, et on sellest põgusalt kuulnud. Enamasti arvati küll, et inimeste igapäevase ostukoha valik sõltub kõigepealt kaupluse asukohast, harjumusest ja isiklike hinnavaatluste tulemustest, kuid kindlus odavama hinna suhtes võiks valikuprotsessi mõjutada. Eriti vene grupp nõustus, et vastav märgistus muudaks kauplust nende jaoks usaldusväärsemaks.

Vastaja 5, eesti: Tegelikult selle kohta on ju mingi seadus olemas, et nad ei tohi üldse... Et nad peavad just sinule paremini selle ümardama. /.../ Et ma ei tea, kas trahvid või mingid sihukesed asjad olid seal...

Vastaja 2, eesti: Mina olen kuulnud. Ma olen kuulnud, et taheti teha, aga ma ei tea, kas on juba lepitud. Raadiost kuulsin, või telekast, ma ei mäleta – kuskil räägiti.

Vastaja 10, vene: Lugesin ajalehest, et firmad, kes sellega liituvad, muudavad hinnad ausalt. Näiteks Säätumarket, Rimi, Kaubamaja, ma ei tea täpselt, aga et nad kõik võtaksid selle kokkuleppe.

Vastaja 9, vene: Sildi pärast ei lähe, aga kui hinnad on soodsamad, siis küll.

Vastaja 5, eesti: Ma nende sõna ikka ei usu. Ma võin ka igale poole mingisuguse sildi välja panna. Ikka oma silmaga lähed vaatad järgi.

Vastaja 4, vene: See näitab, et neid ka ikkagi kontrollitakse.

Riigi tasandil osatakse mõnevõrra rohkem euroga kaasnevaid **positiivseid aspekte** välja tuua kui isiklikul tasandil. Peamiselt on need seotud väliskaubanduse paranemisega, ühtse majandusruumiga, usalduse kasvuga välisinvestorite poolt. Vargsi loodetakse ka majanduskasvu ja koguni töötuse määra alanemist, kuigi vastajad ei ole päris kindlad, kas ainuüksi euro tulekus peitub abistav imerohi.

Vastaja 1, vene: No ma olen kuulnud, et eksport, kui läheme eurole üle muutub paremaks. No nii olen kuulnud seda. Ma ei tea kas see on tõsi või mitte.

Vastaja 7, eesti: On väidetud, et majanduskasv toimub võibolla, aga keegi ei ole öelnud, et see kindlasti nii läheb.

Vastaja 2, eesti: Eesti riik on väike ja on räägitud, et me võime saada usaldust rohkem äripartneritelt teistes riikides, kuna meil tuleb selline stabiilne valuuta. Praegu on meil mingisugune kroon, mida võidakse iga hetk

devalueerida. /.../ Arvatakse, et see tõstab meie prestiiži, eks ole. Soome kaubareisijad, kes tulevad, saavad oma raha eest osta siin.

Vastaja 1, eesti: Üks on kindel, et sama mätta otsa enam jääda ei saa, siis ei muutu üldse mitte midagi. Võibolla on see euro hea. Kindlasti on hea.

Negatiivseid nüansse, mida euro tulek vastajate meelest Eesti riigi jaoks kaasa võib tuua, on samuti mitmeid. Lisaks elatustaseme langusele kardetakse töötuse kasvu ja seda, et raskem on hakkama saada ka ettevõtjatel. Samuti kerkis üles küsimus Kreekast ja selle võimalikust mõjust eurorahale ning sedakaudu ka Eestile. Vene grupis avaldati muret selle üle, et Eesti ei pruugi ühtse majandusruumi liikmena enam olla turistidele atraktiivne sihtkoht. Vene vastajad leidsid ka, et ühisraha võimalikest negatiivsetest mõjudest räägitakse avalikkuses liialt vähe – meediast saadav teave on liialt ühele poole kaldu.

Vastaja 1, eesti: Noh, ma arvan, et päris mitmed korralikud pankrotid ootavad ees mitut firmat. /.../ Kui nad juba kroonidega hakkama ei saa. Ja isiklikke pankrotte, ma usun, kuulutatakse mitmeid välja.

Vastaja 6, vene: No toome näite, et soomlased tulevad siia, ostavad sigarette ja alkoholi, viivad sinna ja müüvad seal. Sama moodi teevad rootslased, ostavad siin. Aga nii kui läheme eurole üle, siis ei hakka siin enam keegi käima. /.../ Eesti ei hakka enam olema nii huvitav.

Vastaja 8, vene: Mingil põhjusel ju räägitakse, et kui Kreeka oleks jäänud oma valuuta juurde, siis ei oleks neil hetkel selline olukord.

Vastaja 10, vene: Sellest keegi ei kirjuta, sellest keegi ei räägi. Saame dotatsioonid, aga ilma rahata me ju midagi ei saa. Kõike antakse, antakse, antakse, aga seda, et see on vaja kõik tagasi maksta mingil ajal, seda inimesed ei tea.

Sõnumid, kanalid ja kommunikatsiooni märksõnad

Küsimusele selle kohta, millist infot euro tuleku kontekstis kõige enam vajatakse, vastas Eesti grupp üsna üheselt: milline saab olema vahetuskurss ja kas see võib muutuda. Valdavalt olid eestikeelsed vastajad aga seisukohal, et praegu on detailse info jagamiseks veel pisut vara, kuivõrd inimesed hakkavad teema vastu huvi tundma alles €-päeva lähemale jõudes.

Venekeelsele elanikkonnale on vastajate endis sõnul vaja mõnevõrra teise suunitlusega teavet: kas hinnad tõusevad, mis saab olemasolevatest hoiustest, kuidas mitte vahetuse käigus raha kaotada ega pettuste ohvriks sattuda.

Vastaja 1, eesti: Kindlasti huvitaks kurss selle hetke seisuga. Kindlasti huvitaks see, mis kursiga ta jääb ikkagi.

Vastaja 1, eesti: Inimeste huvi kõrgpunkt tekib kindlasti siis, kui see asi hakkab väga lähedale tulema, ütleme kaks kuud või kuu aega on jäänud.

Vastaja 5, eesti: Praegu ei viitsi küll eriti oma pead sellega vaevata.

Vastaja 2, vene: Kuidas kokku hoida raha seoses üleminekuga, et olla valmis, kui toimub see lülitus.

Kanalid, mille poole esmalt pöörduetakse, kui vastavat infot vaja peaks minema, on keelelises lõikes samuti mõnevõrra erinevad. Eestikeelses grupis on valdav infootsimise koht internet, täiendavalt küsitakse nõu pereliikmetelt-tuttavatelt (näiteks vanemad või lapsed, tööandja), keda arvatakse teemat hästi valdavalt. Veel nimetati trükimeediat, s.h tasuta linnaosaletti, televisiooni, kommertspankaside, infotelefone, aga ka

näiteks sotsiaaltöötajaid. Kommertspankade puhul kerkis siingi esile küsimus tellerite usaldatavusest ja üldiselt leiti, et suuremate rahasummade või keerulisemate küsimuste puhul tuleks pöörduda mõne muu pangaspetsialisti poole. Eesti vastajad usuvad, et infopuudust ei teki – kui enese jaoks sobival hetkel hakata euro-alaste küsimuste vastu huvi tundma, siis selle teabe ka leiab.

Vastaja 3, eesti: Enda ema. Sest ta on pearaamatupidaja, tema peab kõigega kursis olema.

Vastaja 1, eesti: Internet on ju olemas, kõige kättesaadavam.

Vastaja 5, eesti: Ma pakun ka, et guugeldad “eurole üleminek” ja siis tuleb infot kätte.

Vastaja 2, eesti: Kui nende telleritega tegemist teha, siis iga teller räägib sulle erinevat juttu. Kui mingisugused rahalised küsimused on, laenud või niisugused asjad, siis pead ikka kõige kõrgema ülemuse üles otsima, kui tahad tegelikku infot saada.

Vene vestlusgrupis nimetati peamise võimaliku infoallikana euro-küsimustes kommertspanka, kuhu pöördutaks kas telefoni teel või pangakontoris kohale minnes. Ainus mure, mis sellega seoses esile kerkis, oli teadmatus, kas infot jagatakse tasuta või tuleb “vastuvõtuaaja” eest maksta. Täiendavad kohad, mida infokanalitena nimetati, on sõbrad-tuttavad (näiteks juuraharidusega), internet (näiteks Delfi, www.tallinn.ee, www.riik.ee), infoliin.

Vastaja 5, vene: Panka tõenäoliselt. Kui oleks tuttavad juristid siis ka juristide poole. Mul on tunne et pangas on odavam. /.../ Tasuta enam ei ole, teenuse eest küsivad 25 krooni.

Vastaja 2, vene: Ma arvan, et tehakse ka mingi spetsiaalne infoliin.

Vastaja 6, vene: Internetist. Delfis on palju infot. Lihtsalt lähen sinna ja vaatan. /.../ Kui on üldine küsimus, lähen ja loen. Kui on konkreetne küsimus, lähen pank.

Ametlikest institutsioonidest usaldab madalapalgaliste sihtrühm rahandus- ja majandusalaste sõnavõttude osas enim Eesti Panka kui sõltumatut ja apoliitilist organisatsiooni. Peab siiski märkima, et vene grupis oli nimi “Eesti Pank” kohati segadusttekitav (“Milline Eesti pank?”), pigem mõistetakse terminit “keskpank”.

Vastaja 2, eesti: Eesti Panga presidenti võibolla usaldaks, ta vähemalt püüab rääkida tõtt, aga näiteks ministreid küll mitte.

Vastaja 1, eesti: Eesti Pank. Nemad on ju tegelikult see alus ja sealt hakkab see asi pihta. Ei ole ju nii, et igaüks hakkab ise pihta, vaid kogu tegevus on Eesti Pangaga kooskõlastatud. Ja sealt saab paratamatult ilmselt kõige täpsema informatsiooni.

Usaldusväärne allikas euro-alasteks sõnavõttudeks oleksid mõlema grupi meelest veel kommertspangad (“oma pank”), kuigi kohati avaldati kahtlust, et pangad võivad olla “oma kasu peal väljas”.

Üldse väljendati just selles sihtrühmas teistega võrreldes enam skepsist kõikide avalike allikate usalduse suhtes (stiilis “ei usalda kunagi kedagi”), tõdedes, et enamik institutsioone on omakasupüüdlikud. Ka näiteks Euroopa institutsioonide puhul rõhutati, et neid usutakse ainult juhul, kui on kindel, et asutustel oma huvid mängus ei ole.

Vastaja 2, eesti: Noh, kui pankade huvid mängus ei ole, siis nad võivad ka tõtt rääkida.

Vastaja 1, vene: No ma kuulan, mis pangad räägivad, aga ei usu, et nad tõtt räägivad. Sest nad kõik praegu valetavad.

Vastaja 2, eesti: Üks asi on, kui neil on omad huvid. Seal on need suured tegelased ka, praegu see suur sakslane ütles, et ei saa midagi, eurot ei saa. Neil on ka omad arvamused.

Vastaja 6, vene: Euroopa institutsioonid on samasugused nagu siinsed, kõik teevad enda jaoks. Mida rohkem raha mängus, seda rohkem tehakse reklaami, et rahvas usuks.

Ajakirjanduse usaldusväärsusesse suhtutakse ettevaatlikkusega. Nii eesti- kui venekeelsed vastajad kinnitasid, et kuulavad ja jälgivad meediat küll, ent oma seisukohad kujundavad erinevatele allikatele tuginedes siiski ise.

Eestikeelsetest väljaannetest leidsid usalduslikena mainimist Äripäev ja Postimees, veebiportaalidest Delfi.

Vene grupis jäi kõlama üsna selge seisukoht, et meedias eestikeelsena esitatud infot usaldatakse rohkem kui venekeelset, kuivõrd esimene on täpsem ja detailsem, samas kui kohalik venekeelne meedia kirjutab olulistest riigi siseasjadest pigem üldistatult. Mitmed mõlemat keelt valdavad vastajad kinnitasid, et jälgivad nii eesti- kui venekeelseid uudiseid, et täit pilti saada (nt Linnaleht, Delfi).

Vastaja 1, eesti: Võibolla Postimees on praegu jäänud pidama, selline kõige adekvaatsema jutuga.

Vastaja 5, vene: No ütleme, et kui ma loen ühte aja sama lehe väljaannet erinevates keeltes, siis on neis kajastuv info tihti erinev. /.../ Vene lehed üldistavad, eesti lehed aga kirjeldavad rohkem ja täpsemalt.

Vastaja 2, vene: On olnud mõned konkreetsed juhused, kus info vene keeles poolik- ei tea, kas tõlkija lasikuse tõttu või lihtsalt. /.../ Mõte nagu on ikka arusaadav, aga teema kajastus poolik nüansid puudu.

Vastaja 8, vene: seda võib märgata ka interneti lehtede juures, näiteks Delfi. Ma vaatan alati uudiseid mõlemas keeles ja vene keeles on kajastatud alati vähem uudist.

Institutsioonidelt edasi kõneisikute juurde liikudes, võib välja tuua mõned, kelle seisukohavõtte vestluses osalenud usaldavad ja ka mõned sellised, keda ei usaldata. Üsna selgelt koorus välja, et poliitika vallas tegutsevate inimeste sõnavõtte suhtes ollakse pigem umbusklikud.

Vastaja 2, eesti: Mis poliitikasse puutub, siis on paar inimest, keda ma usaldan, need avaliku elu tegelased. Ülejäänud on täielik jama.

Viimaks testisime mõlemas grupis taas kord võimalikke kampaaniasõnumeid.

Eesti grupp valis kõige olulisemaks ja kindlustunnet tekitavamaks sõnumi number 1 - rahvahetuse tasuta, lihtne ja sellega pole kiiret - kõik kroonid vahetatakse ümber piiramatus koguses, ametliku kursiga, teenustasuta ja tähtajatult. Nagu ka eelmistes gruppides, avaldati siiski kahtlust, kas tähtajatult on ikka tõesti tähtajatult ("ma ei usu, et päris tähtajatult"), kuid leiti, et väga hea, kui see nii oleks.

Mitmeid häält kogus veel sõnum number 5 (Münt on raha – ole tähelepanelik, sest euromündi väärtus on väiksemast numbrist hoolimata suurem kui kroonil.), sõnum number 4 esimeses pakutud sõnastuses (Muutub rahanumber, aga mitte vara väärtus – palgad, pensionid ja säästud nagu ka hinnad arvestatakse lihtsalt ümber teise vääringusse ametliku kursiga.) ja sõnum number 6 (Euro säästab raha – laen, reisimine ja välismaksud on euroga odavamad, sest hinnavõrdlus on lihtsam, ülekandetasu väiksem ja valuutavahetust pole vaja.). Taas kord leiti, et viies sõnum peaks olema nähtavale kohale asetatud kaubanduskeskustes ja poodides.

Kolmandat sõnumit (Eurohindadega harjumiseks on aega - pool aastat enne ja pool aastat pärast eurole üleminekut tuleb hindu näidata nii kroonides kui eurodes. Nii saab hindu võrrelda ja eelistada soodsamat.) ei peetud ei siin, nagu ka teistes gruppides, kuivõrd relevantseks, sest leiti, et esiteks võrdleb igaüks hindu juba praegu ja, teiseks, lõppkokkuvõttes käiakse ikka selles kaupluses, mis kodule kõige lähemal asub.

Ebausutav aga tundus sõnum number 7 (Euro tulek ei anna põhjust hindade tõstmiseks. Jälgi hindu ja osta sealt, kus hind on õiglane.).

Vene grupp tõstis pakutud sõnumitest kõige olulisemana esile viienda (Münt on raha – ole tähelepanelik, sest euromündi väärtus on väiksemast numbrist hoolimata suurem kui kroonil. Монеты – это деньги! Будьте внимательны, потому что ценность евромонет, несмотря на меньшую цифру - больше, чем у крон.) ja kaheksanda (Eurole üleminek on kõige mugavam, kui hoiad oma raha pangas. Too kroonid ja sendid pankka, siis pole ise midagi vaja teha, sest sinu raha vahetatakse kontol eurodesse automaatselt ümber. Переход на евро будет удобнее делать, если хранить свои деньги в банке. Принесите кроны и центы в банк, тогда самим не надо ничего делать, потому что ваши деньги будут автоматически пересчитаны на счету на евро.) – viimast seetõttu, et pankka kui institutsiooni üldiselt usaldatakse ning et “siis ei pea ise midagi tegema”.

Mitmeid häält kogusid ka sõnum number 3 (Eurohindadega harjumiseks on aega - pool aastat enne ja pool aastat pärast eurole üleminekut tuleb hindu näidata nii kroonides kui eurodes. Nii saab hindu võrrelda ja eelistada soodsamat. Времени привыкнуть к ценам в евро будет достаточно – полгода до и полгода после перехода на евро цены должны будут указываться как в кронах, так и в евро. Это поможет сравнивать цены и выбирать более выгодные.) ja sõnum number 2 (Vahetuskurs krooni ja euro vahel on nüüd ja hiljem 15,6466. Курс обмена кроны на евро сейчас и будет потом 15,6466.) – viimane jällegi eeldusel, et sisu vastab tegelikkusele.

Kõige vähem usaldust tekitas sõnum 1 (Rahavahetus on tasuta, lihtne ja sellega pole kiiret - kõik kroonid vahetatakse ümber piiramatus koguses, ametliku kursiga, teenustasuta ja tähtajatult. Обмен денег бесплатный, простой и с этим нет необходимости спешить – все кроны будут меняться в неограниченных количествах, по официальному курсу, без взимания платы за услугу и без ограничения сроков.) kommentaariga “tundub kahtlane” ja “see, et pole vaja kiirustada, kõlab kahtlaselt”. Ka ei peetud usutavaks sõnumit 6 (Euro säästab raha – laen, reisimine ja välismaksud on euroga odavamad, sest hinnavõrdlus on lihtsam, ülekandetasu väiksem ja valuutavahetust pole vaja. Евро экономит деньги – кредит, поездка, оплаты и покупки за рубежом – дешевле в евро, потому что легче сравнивать цены, меньше стоимость перечислений и не надо обменивать валюту.), mille puhul tekkis küsimus, et kuidas uus valuuta täpselt raha peaks säästma, kui “odavamaks ei lähe ju miski”.

Eelmainitud info peaks vastajate hinnangul olema kättesaadav erinevates meediakanalites, samuti kauplustes, pankades ja üldisem info ka välimeediapindadel. Välireklaami ja otsepostituse puhul kinnitati aga mõlemas grupis, et oluline sõnumi usaldatavust määrav aspekt on asjaolu, kust info pärineb, piltlikult öeldes – kes sellele alla on kirjutanud. Kui on kindel, et tegemist on riiklikul tasandil edastatud infoga (nt Eesti Panga presidendi poolt), siis võib eeldada, et seda võetakse tõsiselt. Oluline on eristada, et tegemist ei ole kommerts- ega poliitilise suunitlusega teabega.

Vastaja 10, vene: Kui ei ole riiklik info, siis lõhnab nagu valimiseelne kampaania ja puudu vaid Keskerakond alt.

Vastaja 6, vene: Kui allkiri on Ansipilt, siis läheb otse prügikasti.

Vastaja 7, eesti: Kui Eesti Pank mulle selle brošüüri saadaks, ma oleks väga tänulik.

Nii euroveeb kui euroinfotelefon on vestluses osalenutele praegu veel suhteliselt tundmatud, vaid üksikud on neist kanalitest põgusalt kuulnud, ent mitte ükski kasutanud. Küll aga peetakse mõlemat oluliseks ja leitakse, et nendele kanalitele on oluline mujal viidata – et teaks, kuhu täpsustavate küsimuste korral pöörduda.

KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Maikuu 2010 viis sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll läbi uuringu Eesti eurole üleminekuga seotud hoiakutest valitud sihtrühmades. Uuringu eesmärk oli kaardistada eurole üleminekuga seotud üldised hoiakud, võimalikud ootused ja kartused ning viisid ja meetodid, kuidas neid kartusi valitud sihtrühmades maandada.

Järgnevalt on toodud lühikokkuvõtte nelja erineva sihtrühmaga toimunud vestlustest ning ettepanekud kommunikatsioonitegevuse ülesehitamiseks nende sihtrühmade lõikes.

Esimene sihtrühm – väikeettevõtjad: nii eesti- kui venekeelses vestlusgrupis jäi kõlama seisukoht, et euro tulek on veel piisavalt ebamäärane ja liiga kaugel, et sellesse teemasse süveneda. Ettevalmistusi Euroopa ühisraha käibelevõtuks uuringus osalenud ettevõtjad suurt teinud ei ole, peamiselt on euro-teemat jälgitud n.ö isiklikust vaatenurgast.

Valdav hirm, mis vastajatel euro tulekuga kaasneb, on hinnatõus, ja seda jällegi mitte niivõrd äritegevuse kui isiklikust seisukohast. Samas ei kõhelnud mõni väikeettevõtja arvamast, et vääringsvahetus loob talle endalegi võimaluse kaupade-teenuste hindu endale sobivas suunas ümardada.

Uuringus osalenute emotsionaalne seos Eesti krooniga on rahvusesti erinev. Eesti vastajate jaoks on kroonil kindel tähendus riigi iseseisvuse tunnuseks, lisaks peetakse seda väga ilusaks rahaks. Vene vastajad kinnitasid samuti, et Eesti kroon on riikliku valuutana oluline, ent neil endil pole suurt vahet, millises väärings arveldada. Euro-hirm on suurim raamatupidamise valdkonnas tegutsevatel väikeettevõtjatel. Muresid on alates tarkvaraprogrammide soetamise vajadusest kuni selleni, kuidas osata vastata kõikide klientide küsimustele ja hallata kogu uut informatsiooni.

Küsimusele sellest, kas eurole üleminek on pigem positiivsete või negatiivsete mõjudega, puudus ühene vastus. Valdavalt leiti, et eraisikule annab euroraha kasutuselevõtt mitmeid eeliseid (eeskätt reisimisel, aga ka laenulepingutega seoses), ent see puudutab vaid väikest osa ühiskonnast. Neil, kel on raske, läheb veel raskemaks, arvati. Majanduse stabiilsusele tervikuna mõjub euro vestluses osalenute hinnangul - vähemalt esialgu – hävitavalt. Nii eesti- kui venekeelses grupis tõstatus spontaanselt Kreeka küsimus, millel arvati olevat tugev mõju ühisraha ja sedakaudu ka Eestile. Teisalt leiti, et eurotsooniga liitumine annab Eestile teatavad eelised Läti ja Leedu ees ning annab välismaailmale kinnitust teatavate eeltingimuste täitmisest, mis loob usaldust meie riigi suhtes.

Teave, mida väikeettevõtjad euro kasutuselevõttuga seoses eeskätt vajavad, on paljuski praktilist laadi: millal üleminek täpselt toimub, milline on vahetuskurss, kuidas euro tulekuks nii eraisikuna kui äritegevuses valmistuda. Kaheksast võimalikust kampaaniasõnumist valiski Eesti grupp välja selle, mis, mis puudutab vahetuskurssi ja kinnitab selle fikseeritust – see suurendaks selgelt enim kindlustunnet. Vene vastajatele meeldis enim sõnum sellest, et euro tulek säästab raha – laenud, reisimine ja välismaksud on alates €-päevast odavamad kui varem.

Koht, kuhu teabe otsimiseks esmalt pöördutakse, on internet. Samas leiti mõlemas grupis, et infot on tegelikult juba praegu piisavalt saadaval – lihtsalt pole veel vajadust tekkinud seda üles otsida. Postiga saadetud infobuklett on sobiv infoedastusvahend vaid vene vastajate meelest, eestlased eelistavad veebi.

Autoriteetsete nõuandjatena euro-küsimustes hinnatakse väga kõrgelt isiklike kompetentseid tuttavaid. Samuti peetakse oluliseks kooskõlastada kõik muutused Maksu- ja Tolliametiga, sest just viimase nõuetega tuleb igapäevases äritegevuses enim arvestada. Infot ollakse vajadusel valmis küsima kommertsbankadest, kuid avalikes sõnavõttudes on usaldusväärseimad Eesti Pank ja Rahandusministerium. Usalduslikest

kõneisikutest majandus- ja rahandusvaldkonnas nimetasid ettevõtjad eeskätt sõltumatuid majandusanalüütikuid, vene vastajad ka mõningaid poliitikuid.

Teine sihtrühm – Ida-Virumaa mitte-eestlased: Narva venekeelsed elanikud hindavad kõrgelt Eesti kroonide esteetilist külge ja asjaolu, et on selle vääringuga harjunud, et piirilinnas ei ole võõras ka euroraha. Küll peetakse viimast suure formaadi ja müntide rohkuse tõttu mõnevõrra ebamugavaks kasutada.

Eesti krooni asendamine eurodega leiab sihtrühmas pigem hukkamõistu, milles nähakse kahju nii riigi üldisele majandusele kui tavainimeste rahakotile ja elukvaliteedile. Euroraha stabiilsuses paneb muuhulgas kahtlema Kreekas toimuv.

Suhteliselt üksmeelselt leitakse, et isiku tasandil ei too uus väering kaasa suur midagi positiivset peale lihtsama reisimise. Küll aga tõstatakse mitmeid hirme alates hinnatõusust, elukallidusest, kartusest kaotada oma säästud jne. Arvatakse, et hinnatõus leiab aset juba enne €-päeva ning et majanduskriis selle sammuga ainult süveneb. Narvalased usuvad, et eurotsooniga liitumisega võiks oodata seni, kuni olukord siinses majanduses on pisut paranenud.

Teave, mida sihtrühma esindajad oma sõnutsi eeskätt vajavad, puudutab üleminekuprotsessi detaile: milline saab olema täpne vahetuskurss, kui kaua peale €-päeva saab raha vahetada, kuidas kaitsta end pettasaamise eest, kas võib kindel olla, et ei kannata säästud jne. Ühelt poolt vajatakse niisiis üldist infot ja autoriteetide-poolseid rahustavaid kommentaare, teisalt hoopis praktilist igapäevainfot. Teema on keerukas, vajab mitmekordset üleseletamist ning võimalust infomaterjali poole tagasi pöörduda, kui küsimusi tekib. Leiti, et materjal peaks olema selge, konkreetne ja kujundlik, ilmestatud piltide ja joonistega.

Infoallikatest pidasid Narva vestlusgrupis osalenud olulisimateks kohalikke tasuta ajalehti (nt Gorod) ja internetti. Poolehoidu leidis ka mõte saada postkasti venekeelne brošüür, mis pärineb kindlast riiklikust allikast, ning teabe saamine televisiooni (Pervõj Baltiski Kanal) ja radio vahendusel.

Kõige autoriteetsem institutsioon antud teemal rääkimiseks on narvalaste hinnangul Eesti Pank (mõnedele arusaadavam nime all keskpank) ja isikud, kes töötavad vastutavatel positsioonidel ning on seotud rahanduse ja majanduse valdkonnaga. Oluline on siinjuures, et kõneisik ei oleks liialt kauge n.ö reaalsest elust.

Kolmas sihtrühm – Lõuna-Eesti pensionärid: Lõuna-Eesti pensionäridega vesteldes tuli selgelt esile, et praegu kehtivasse Eesti rahasse suhtutakse väga soojade tunnetega ning seda ei taheta euro vastu vahetada. Eesti krooni hinnatakse just seetõttu, et kroon on “oma” ja seostub meie riigiga. Eurosse, mis on uus ja võõras, suhtutakse pigem eelarvamusega. Kui kõrvutada riigi ja isiku tasandi positiivseid ootuseid, siis pigem nähakse euro tulekust kasu riigile, vähem aga üksikisikule.

Inimese seisukohast nähakse ainsa positiivse küljena reisimise lihtsamaks muutumist (mis ei ole enamiku jaoks pensionäridest aktuaalne teema), negatiivseteks külgedeks aga peetakse üldist hinnatõusu, segadust seoses uue kursiga ja eurode kasutamise ebamugavust. Ebamugavaks muudab eurode kasutamise paberraha asendumine müntidega. Kõige enam kardavad uuringus osalenud pensionärid kaht asja: 1) euro kurssi muudetakse enne rahavahetust, kuigi hetkel on antud lubadus praegust kurssi säilitada; 2) hindu ümardatakse inimese kahjuks ja selle tulemusel hinnad tõusevad.

Riigi vaatenurgast usutakse kõige enam võimalusse, et euro tulek võib suurendada usaldust Eesti majandusse. Samas ei olda kindlad, et meie majandus euro tulekust stabiilsemaks muutub, sest euro iseenesest ei ole mingi imerelv. Negatiivseteks külgedeks on rahavahetusega kaasnevad suured kulud ja oht, et euro ei pruugi edaspidi olla stabiilne valuuta.

Teadlikkus üleminekust eurole ja eurost üldiselt on osalejatel küllaltki erinev – mõned teavad euro kohta juba üsna palju, mõned aga pole veel detailidesse süveneda jõudnud. Rohkem on vestluses osalenud pensionäridel infot euro praegu kehtiva kursi, pangas vahetamise võimaluse ja üleminekuaja kohta, vähem aga teatakse vahetamise üksikasjadest. Enamasti ollaksegi arvamusel, et üldist euro kohta on informatsiooni piisavalt, aga praktilist teavet vahetamisprotsessi kohta võiks olla rohkem. Seega sujuvaks eurole üleminekuks on pensionäride seisukohast vaja senisest enam õpetada praktilisi oskuseid. Infoallikatest on pensionäride meelest sobivaimad raadio, televisioon, euro-teemaline koju saadetav brošüür ja ka kohalikud ajalehed.

Rahanduse teemadest rääkivatest institutsioonidest tekitab pensionärides kõige enam usaldust Eesti Pank. Euro teemadel kõnelemas eelistaksid nad näha isikuid, kel on majanduse ja rahanduse valdkonnas piisavalt teadmisi, kel on analüüsivõime ja lai silmaring ning kes on ausad.

Neljas sihtrühm – madalapalgalised tallinlased: nagu teisteski gruppides, on viimasel sihtrühmal põgus kokkupuude ja üldised teadmised eurorahast olemas, ent teadlikkus üleminekuotsessi kohta on tagasihoidlik. Sageli püütakse kinni siin-seal meedias leiduvad infokillud või tutvuskonnas suust suhu liikuv jutt, ent üldist pilti selle baasil kokku ei osata panna. Neljandas sihtrühmas esines kõige sagedamini seisukohta, kus euroraha teema jätab inimesed ükskõikses, põhjendusel, et “oma eluga on niigi palju tegemist”.

Eesti kroon omab emotsionaalset väärtust nii eesti kui vene vastajate jaoks, ent nooremad uuringus osalejad kinnitasid sagedamini, et selle käibelt kadumine ei ole nende jaoks kuigivõrd suur löök. Eurot seevastu nähakse puhtalt maksevahendina, ilma sügavama tähenduseta.

Ka siin ei leitud ühest vastust küsimusele, kas euro tulek on positiivne või negatiivne sündmus. Küll oli selles sihtrühmas teistega võrreldes enim inimesi, kes jäid ses küsimuses neutraalsele seisukohale.

Isikliku tasandi ootused ja hirmud on madalapalgaliste sihtrühmas üsna sarnased teisele sihtrühmadele. Loodetakse, et reisimine muutub lihtsamaks ja hinnad erinevates euromaades paremini võrreldavaks; kardetakse hinnatõusu, numbritega eksimist harjumisperioodil, pettasaamist ja ebamugavalt suuri mündikoguseid.

Riigi tasandil loodetakse euroga kaasnevat väliskaubanduse aktiveerumist ja usaldust välisinvestorite poolt. Peamised hirmud on seotud töötuse kasvuga, keerulisema olukorraga ettevõtjate jaoks ja turistide kadumist seoses hindade tõusuga, millest viimane tekitab erilist muret vene vastajatele ja eeskätt neile, kes tegutsevad kaubandusmaastikul.

Info, mida euroraha kohta enim vajatakse, on samuti rahvuslikus lõikes erinev. Eesti vastajad soovivad eeskätt teada, millal üleminek toimub ja milline saab olema vahetuskurs (ning kas see on püsiv). Vene vastajad eelistaksid eeskätt teada, kas ees on ootamas hinnatõus, mis saab hoiustest, kuidas end kaitsta võimalike pettuste eest jne. Mõlemas grupis valiti oluliste sõnumite hulka ka see, mis rõhutab euromüundi väärtust. Leiti, et vastav info peaks kauplustes nähtaval kohal asetsema. Kogu euro-teemalise info puhul peaks aga vastajate meelest olema selgelt määratletud, et tegemist on riiklikult edastatava, mitte kommerts- ega poliitilise teabega.

Infokanalitest eelistab eestikeelne vastajaskond peamiselt internetti, täiendav info tuleb muudest meediakanalitest (tele, raadio), pereliikmetelt ja kommertsbankadest. Vene vastajate jaoks oleksid kommertsbankad esimene koht, kuhu küsimuste tekkimisel pöörduda, millele järgnevad isiklikud tuttavad ja internet. (Trüki)Ajakirjandusse kui infokanalisse suhtutakse teatava ettevaatlikkusega. Olulise aspektina selgus vene grupis, et eestikeelseid infoallikaid peetakse täpsemaks ja põhjalikumaks, samas kui venekeelsed arvatakse siseuudiseid enamasti kajastavat kokkuvõtlikult ja liialt üldiselt. Täispildi saamiseks jälgivad mõlemat keelt valdavad elanikud mõlemakeelseid uudiseid.

Ametlikest institutsioonidest usaldab madalapalgaliste sihtrühm euro-alastes sõnavõttudes eeskätt Eesti Panka, aga ka kommertspankasid, kuigi mõlema puhul väljendati kahtlust, et need võivad olla “oma kasu peal väljas”. Üldse oli see sihtrühm teistega võrreldes enam skeptiline avalike asutuste usaldatavuse suhtes, mis avaldus ka suutmatuses välja tuua konkreetseid kõneisikuid, kelle seisukohad on tõsiseltvõetavad. Poliitikute suhtes ollakse üldiselt pigem umbusklikud.